

Da bi bilo po selih, kako
više po gradovih, mislim da
reda i mira u društvu čini
Nigdje i nigdje mi nije oti
kao kad sam usred seljačkog puka.
Dobrila u pismu Tomi Gajdeku 1873.

STUDIJSKA KNJIŽNICA
Poljanska cesta
L J U B L J A N A

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglaši se računaju po cjeniku.

PRILIKOM PROSLAVE U ZAGREBU

JURAJ DOBRILA

DOBRILA U SVOJE VRIJEME

Dobrila nosi u sebi ne malo značajka velikih ljudi, on je bio centralna ličnost u Istri kroz 2 decenija, od šesdesetih pa do osamdesetih godina prošloga stoljeća. Ponikao iz seljačkoga svijeta tog gotovo jedinog hrvatskog staleža onodne Istre, odgojen u Banskoj Hrvatskoj u vrijeme nastajanja ilirskog pokreta, ličnost jaka i potpuno izgrađena, on je bolje nego itko od savremenika mogao shvatiti, koji je najbolji put da se osvijesti i narod u Istri. Slobodan od predrasuda, bliz narodu, s kojim je uviđek zadržao neposredan kontakt, vodeći jednako računa o dobrim i manje dobrim stranama njegova karaktera, začrtao je realistički pravac politike, koja je poslije njega postala tradicija, od koje se nije otstupalo.

Moglo bi se činiti da veličina Dobrile potiče otuda, što u ono vrijeme nije bilo u Istri mnogo inteligencije i da nije bilo teško istaknuti se u okviru onih uskih prilika. Ali Dobrilina pojave znači daleko više nego obično isticanje. Budenje života u mrtvim prilikama, kako ih je danas teško zamisliti, može se pripisati tek izvanrednim svojstvima, kakve je u ono vrijeme posjedovao u Istri samo Dobrila.

Istina, Dobrila je po svom biskupskom položaju bio u mogućnosti da za narod učini više nego drugi. Ali on je mogao lijepo i spokojno da proživi svoj život bez potrebe da aktivno zahvaća u prilike i da izaziva protivnike. Dobrila je bio više nego samo biskup. Bio je čovjek, koji je o svemu vodio računa i

svadje uzimao uečešća. I zato da ga se ličnost pravilnije oceni ne smije se u njega gledati samo s biskupskom kapom na glavi i štapom u ruci.

Samo u nekoliko točaka da kažemo, što je bio sve Dobrila u svoje vrijeme.

Dobrila je prvi u istarskom pokrajinskom saboru g. 1863 digao glas, koji je najavio da se budi jedan narod, komu su oduzeta sva prava i koji će ustati da ih zatraži. Dobrila je sam taj narod budio, obilazio selima, skupljao mladiće i školao ih da budu dorasli svojoj za-

daci. Dobrila je pokretač, suradnik i mecenca »Naše Sloge«, glasila istarskih Hrvata, koje je od g. 1870 do u rat časno vršilo svoju ulogu.

Dobrila brinuo se oko podizanja škola; brinuo se da selo dobije rođajućnog učitelja i svećenika.

Dobrila je književnik. Jednu od njegovih knjiga, molitvenik »Oče budi volja Tvoja« poznalo je svako istarsko dijete. To je bio prvi udžbenik iz koga su djeca učila čitati u mjestima gdje nije bilo škola.

Dobrila je od gladi spašavao narod u Istri, kome u ono vrijeme nije bila rijekost. U kulturne i socijalne svrhe potrošio je Dobrila sav svoj imetak.

Citav taj rad bio je u jednoj liniji, koja je značila program.

Na tamnoj pozadini onoga vremena ime Dobrile sjaji svjetлом koje dopire do nas — i još dalje u — budućnost.

Matko Rojnić

DOBRILINA POLITIČKA LINIJA

Dvije su bile temeljne zadaće, koje su se postavljale pred Dobrili u oči sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Trebalо je osvijestiti hrvatski seljački puk u Istri, dignuti ga gospodarski i prosjetno te od njega stvoriti politički faktor u onim zemljama, za koje su svi tada u Beču misili da su nacionalno talijanske. S druge strane trebalo je uspostaviti prosvjetne i političke veze sa narodnom maticom u Hrvatskoj i otvoriti mogućnost kasnijem političkom sjedinjenju.

Da postigne prvi cilj, Dobrila je znao da mora svoj glavni rad posvetiti seljaštvu iz kojeg je sam nikao i da mora na seljaku temeljiti ono narodnoštvo koje je budio, kao i svoj gospodarski i politički program. Dobrilina politika je bila nadejna sve realna. Bila je to uporna i živila borba da se otme kmeta po kmetu izrabljivanju talijanskih luhvara, da svaki seljak postane svjestan svojeg prava na ljudsku i narodnu slobodu i da se politički organizuje u tom smislu. Sve njegovo nastojanje oko uzgoja narodnog svećenstva i učiteljstva je bilo upravljeno u tom smjeru. Svi ti ljudi su imali da se vrate u narod iz kog su potekli, da nastave rad, kojemu je on svojim primjerom označio putokaz.

Dobrila se doista može nazvati ocem Istre.

Njegovim stopama su pošle generacije, koje su bile uzgojene u njegovom

duhu i narod je polako postajao ekonomski neovisan, kulturno napredan i politički organizovan, tako da je u roku od nekoliko decenija Istra postala jedna narodna cjelina koja je bila unutar čvrsto organizovana a prema vani je svjesno označila svoje težnje (govor Spinčića u Zagrebu 1891) za pripojenje Hrvatskoj.

Ova težnja istarskih Hrvata da svoj kulturni i politički program orientiraju prema Zagrebu je bio naglašen već od Dobrile. On je držao veze sa Pavlinovićem, Kukuljevićem, Račkim, a poznata je suradnja koju je Štrosmajer ukazao Dobrili na dizanju naše prosvjetje. Istarski preporod nije bio neki odvojeni preporod, on je nužno bio sav pod utjecajem duha koji je dolazio iz Zagreba, u kom su prvi istarski preporoditelji Dobrila, Baštjan i ostali našli najjače pobude. Kasnije programatsko djelovanje Spinčića nije bilo nego nastavak one Dobrilina političke linije koja je težila Hrvatskoj, kao što je rad Laginje bio nastavak Dobrilinog socijalnog narodnog rada u samoj Istri.

Dobrila je znao da za slobodu jednog naroda treba više nego pjesma i riječ. I tom njegovom zrelom naziranju na društvo, narod i na politiku imamo zahvaliti ako je istarski narod svjestan u borbi za ljudska prava i ako nosi teški križ svog života jakom vjerom u jedno novo Uskrsnuće. Dragovan Šepić

DOBRLINA ISTARSKI TALIJANI

Uz ostale mnoge svjetle crte u karakteru biskupa Dobrile, što čine da nam je njegov lik i pored sve vremenske distante idejno tako blizu, jest i njegov odnos spram istarskih Talijana.

Patriota na riječi i djelu, nacionalno najispravnije orientiran, Dobrila, mada mu se često s protivničke strane spominjavao, nije bio nepravedan prema Talijanima.

Njegovo svećeničko djelovanje u Trstu prije nego što je postao porečko-puljskim biskupom, bilo je takovo da je izazvalo respekt i priznanje i kod onih koji se nisu slagali s njegovim narodnim programom i osvjeđenjem.

Kad je poslije uspješnog 17. godišnjeg biskupskog djelovanja u Istri, bio pozvan na čelo tršćanske biskupije hrvatsko i talijansko svećenstvo Istre oprostilo se od Dobrile zajedničkom adresom, u kojоj ga nazivaju boriocem za istinu i pravdu.

Na zemaljskom saboru u Poreču, kad je župnik Jurinac, 1863 godine, postavio predlog da se saborski zapisnici i zaključci pišu i na hrvatskom jeziku, a ne samo na talijanskem, Dobrila podupirajući taj predlog izjavio je: »... ja sam ujedno pastir Slavena i Talijana i trsim se da promaknem blagostanje i jednih i drugih. Sto ja znam, ne može me nitko obijediti da sam i kada Talijanu krivo učinio a

da Slavenu ugodim. Zato mi je dužnost, a i mam i право tražiti od Talijana da budu pravedni prema Slavevinima.

Nekoliko dana prije svoje smrti, izjavio je Dobrila nekom svom pouzdanim: Bog mi je svjedok da ih ne mrzim (Talijane); ako sam više radio za Hrvate nego za njih, jedini jest uzrok, što su Hrvati potrebniji nego li oni.

Ovo nekoliko citata (koje smo iznijeli prema Dobrilinoj biografiji od Cvjetka Rubetića) jasno govore kako je biskup Dobrila, najtipičniji predstavnik preporodne Istre bio na visini i u delikatnom pitanju narodnosti u vrijeme kad se u Istri u Hrvata počela da formira narodna svijest, koja je prirodno, moralna i mogla ići samo na štetu talijanske neopravdane i nepravedne ekspanzije. Usuprot šovinizma na protivnoj strani, koji je vrlo lako mogao izazvati takvu (razumljivu!) reakciju s naše strane (to više što smo u Istri u većini) nije se to dogodilo. Ova crta ne izražava se samo kod Dobrile, nego je ona uopće karakteristična i u daljnjoj borbi koju su vodili Hrvati i Slovenci Istre za svoja prava, nacionalna, socijalna, politička i vjerska. Idejni začetnik te borbe, Dobrila koji je formulirao narodni program istarskog seljaštva i kasnije njegovi nasljednici, bili su rukovodjeni i u ideji i metodama neprispodobivo

širih, etičkih i moralnih koncepcija nego li oni na drugoj strani, koji su vidjeli i vide spas jednog dijela Istre u gaženju prava prije, a u potpunom uništenju drugog dijela naroda, u današnje vrijeme.

Ova činjenica promatrana sa najšire

mogućeg objektivnog stanovišta, ne samo što daje nacionalno i ljudsko opravdanje i smisao našoj borbi u prošlosti, nego nam i u današnjim teškim prilikama može služiti na čast i biti podstrek u budućim nastojanjima.

Ante Rojnić

DOBRLINA U LITERATURI

Nemamo duduše već danas velikih književnih djela inspirisanih na liku Dobrilinu, ali ono što do danas postoji ukazuje možda najbolje kako je Dobrili lik postao predmetom literarnih obradbi sve boljih i boljih, te nam daje pravo očekivati da ćemo možda u nedalekoj budućnosti dobiti djelo i najveće umjetničke vrijednosti.

Legende brzo nišu nad grobovima velikih ljudi, a Dobrila je još za života postao legenda.

Literarno su lik Dobrili obradili tri značajna naša pisca Trnski, Pregelj i Dukić. Različito se u njih odrazio Dobrili lik. Svaka je obradba za sebe posebna cjelina. Svaki od ove trojice osvijetljuje Dobrili s neke strane; naisigurniji znak kako se stvara jedan veliki lik.

Ivan Trnski, Hrvat iz Banovine i veliki prijatelj biskupov bilo je prvi koji je u našu književnost unio lik Dobrile, dobrog pastira naroda. Učinio je to u svojoj pripovijesti »Učitelj Dobrašin«, da sačuva trajnu uspomenu na velikog biskupa svoga prijatelja. Pripovijest ova nije bila pisana sa nikakvim velikim umjetničkim pretenzijama. Pisac ju je napisao samo zato, da bi njom poučavao narod kako da si sam pomogni. Prosvjetiteljsko djelce iz knjižnice Svetozernjomske gdje se crti idealan učitelj Dobrašin, u radu oko podizanja zaostalog sela Divljakovca i isto tako idealan svećenik župnik koji radi kasnije u selu Pitomom zajedno, rame uz rame sa učiteljem Dobrašinom na podizanju nepismenoga i zaostalog naroda. Tomu svome idealnom župniku dao je Trnski na uspomenu Dobriliu ime — Dobrila.

U liku župnika Dobrili ocrtao je Trnski nekoju lijepu svojstva našeg biskupa što sam u knjizi i kaže: »Pisac ove knjižice počastio ga (misli župnika) tim imenom, jerbo je taj župnik svojim svećeničkim i domoljubnim marom i veleđušjem mnogo naličio slavnom blagopokojnom istarskom biskupu Dobrili, društva jeronimskog i piščevu velikom prijatelju, komu bila čast i dika toga harna spominjanja.«

Nas ovde momentano ne zanima drugo i zadovoljavamo se ovom činjenicom.

Drugi je, Slovenac Ivan Pregelj, koji je Dobrili lik unio u svoju pripovijest

iz istarskog života »Božji mejniki«. Jedna lijepa i draga knjiga gdje duša Dobriline Istre kuca najistinske i najjače. Prikazani su u njoj majstorski istarski ljudi i prilike iz perioda kada je Dobrila bio tršćanski biskup i kada uz nje počinju da se u Istri pojavljuju prvi njegovi učenici, vrijedni narodni svećenici. Pitoma Istra puna bijede i sivog kamenja u osvitu svoga preporoda.

I tu je pisac ocrtao Dobrili, u njezinoj rezidenciji u Trstu, u posebnom poglavju, u dvije umjetnički dotjerane scene. Sav Dobrila je tu. Onaj što brani pred nekakvom Ekscelencem prava svoga naroda i onaj što daruje narod školom i šalje svog učenika popa Šimu Krimanića za plovana. U retcima drže Ježenj, rodno mjesto Dobrile, istarski Betlehem, pod perom vrsnoga pisca.

Treći je, Istranin Ante Dukić, koji nam nije u svom djelu »Dnevnik jednog magarca« ocrtao Dobrili u liku svog biskupa Dobrašina. Ma da pisac ima svoj naročiti pogled na Dobrili, i donosi nam Dobrili gledanog kroz svoju naročitu prizmu i da ovo je sada umjetnički najbolje djelo, sliku Dobrile umjetnički dotjeranu.

Jos se jednput vratilo Dukić Dobrili u udvojno pjesmi svoje najnovije zbirke pjesama posvećenu Dobrili, gdje je dao profinjeni, duhovni portret Dobrile.

Iznijeli smo ovo nekoliko redaka za ilustraciju toliko da se vidi veličina jednog lika koji se izgrađuje.

Od mlike, harne uspomene Trnskoga, koji je iz osjećaja prijateljstva orisao Dobrili u svom župniku Dobrili, preko Pregeljevog biskupa Jurja Dobrile u »Božjim mejniki« do Dukićevog biskupa Dobrašina, jedan je isti motiv, koji će sigurno biti još češće obradivan.

Dobrili život i legenda o Dobrili takvi su da nužno iziskuju pisca pripovjedača ali i pisca modernog biografskog djela.

Hoće li se naći koji naš moderni pisac, koji će nam — poslije jedne kratke i za danas već zastarjelo pisane biografije, što ju je napisao C. Rubetić o Dobrili — dati moderno biografsko djelo kakvoga uspomena na velikog biskupa, njegov život i značenje za našu Istru zasluzuju?

Blaž Zuccon

DOBRLINA DANAS

I kad naučimo to osnovno od Dobrile, opazit ćemo kako postoji jedan divan sklad između onoga što je on činio i propovijedao (više činio, nego propovijedao!) s onim što danas čine najidealniji medju nama: naši mučenici i heroji od Gortana do Sedeja.

Metode su se promjenile. Nasilnik je promjenio metode i narod je morao, da ih mijenja. Ali duh je i danas u narodu Dobrili. Njegov politički program narod izvodi. Dobrilina teorija nije bila papirnata, a praksa nije bila eksperimentalna i zato je to tako.

Ali ne samo u osnovnom, nego i u detaljima možemo na Dobrili da nastavljamo.

Još i danas važe Dobrilina socijalna načela u vezi s problemom našeg naroda u Istri. U tom pogledu bio je u svoje vrijeme pravi revolucioner (mnogo napredniji i od Štrosmajera!), a savremen i moderan bio i u danas.

Savremeno je i danas programatski važno njegovo stajalište prama odnosu kulturne i nacionalne zajednice Istra i ostalog Primorja prama Hrvatskoj i Sloveniji.

FAŠISTIČKA „AMNESTIJA“

PRAVO ZNAČENJE OVE NOVE FAŠISTIČKE KOMEDIJE.

Trst, novembra 1932. — O amnestiji, koja se najavljuje za desetgodišnjicu fašizma pisalo se mnogo još prije nego li je bila proglašena, a piše se mnogo i sada poslije nezadovoljstva. Naročito su u fašističkoj štampi o amnestiji piše mnogo. Velika se velikodušnost Mussolinija, koji je pokazao ovim svojim gestom, da je jak i da se neboji svojih protivnika. Interesantan je u tom pogledu jedan članak tršćanskog »Popola«, pod naslovom »Generosita dei forti...«. Međutim iz svih tih članaka ne može se ipak da razabere sasvim točno prava zamaštost amnestije, a naročito je Mussolinijeva amnestija nejasna u pogledu političkih djela.

Dogodilo se naime to, da je Mussolini propustio da u dekretu o amnestiji kaže po kojem će paragrafu biti amnestirani politički kažnjenici, a po kojem obični zločinci.

U dekretu se govori bez tih distinkcija. To su zapazile i fašističke novine, pa je na primjer rimska »Tribuna« napisala u jednom članku, da je Mussolini tako postupao zato, jer za fašizam nema razlike između običnih zločina i političkih. U prijašnja vremena smatralo se čak časnim kad je neko bio osudjen iz političkih motiva, danas pod fašizmom nema više toga i ne smije biti, kaže »Tribuna«. Da bi se dakle moglo doznati u koliko amnestija obuhvaća i politička djela treba analizirati pojedine paragrafe dekreta o amnestiji, koji je potpisao kralj Viktor Emanuel na dan 4 novembra.

Prema 1 članu dekreta ne bi uopće dolazili u obzir politički kažnjenici. Drugi član odnosi se općenito na sve zločine, pa prema tome i na političke i obuhvaća ove mјere:

oslobadaju se sasvim oni, koji imaju kaznu do tri godine. Onima, koji su osudjeni do deset godina snižava se kazna za tri godine. Onima, koji su osudjeni na kaznu višu od deset godina snižuje se kazna za pet godina!

U nijednom slučaju se u drugom članu dekreta o amnestiji ne pravi razlika između običnih i političkih zločina. Ali širinu i zamaštost ovog drugog člana ubila je 4 član, koji govori o slučajevima, koji su izuzeti iz amnestije.

Nemaju pravo na beneficij amnestije oni, koji su se 4 novembra 1932 nalazili u konfinaciji ili pod policijskim nadzorom (ammonizione), kao i oni, koji su već prije osude, koju izdržavaju bili sudjeni dva puta na zatvor. Isključeni su i oni, koji nisu u zatvoru, nego se skrivaju. Bit će i na njih primjenjena amnestija, ako se prijave u zatvor u roku od četiri mjeseca od dana stupanja na snagu dekreta o amnestiji.

Takav je sadržaj četvrtog paragrafa dekreta o amnestiji, pa se odmah vidi koliko vrijedi onda 2 paragraf: Politički kažnjenici bili su u većini slučajeva već i prije kažnjeni po dva puta. To znači, da

oni ne dolaze u obzir. Mnogi osudjeni zbog političkih djela nalaze se u inostranstvu. Oni bi se morali prijaviti u roku od četiri mjeseca, da im se kazna oprosti. Ali to sigurno neće nikо učiniti.

U pitanju konfiniranih je paragraf četvrti vrlo važan. Oni su isključeni također od amnestije.

Ima u tom pogledu dosta kontradikcije, jer dok se na jednoj strani dozvoljava amnestiju za sve zločine, dakle i za političke, na drugoj se strani isključuju konfinirani i politički opomenuti, ma da je njihova kazna blaža od kaznenog zatvora. Fašistička štampa tumači to time, što amnestija obuhvaća samo kaznene prestupke, a ne političke. — Konfinacija je naime policijska mјera.

Međutim, kako javljaju fašistički listovi, imala bi izći jedna posebna naredba, koja će obuhvatiti konfinirane.

Rimska »Tribuna« javlja, da će ih biti pušteno na slobodu 595. Čudno je ipak to, da se u zakonu o amnestiji sasvim isključuju konfiniranci. Prema tome treba sačekati djela, kad su riječi tako nejasne.

Iako je po svemu vidljivo, da će amnestija obuhvatati vrlo neznatan broj političkih kažnjenika,

interesantne su cifre, koje je u tom pogledu objavilo fašističko ministarstvo unutarjnih poslova. Paragraf drugi oslobadja uavodno 423 politička kažnjenika. Redukcijom od 3 godine za one, koji su kažnjeni do deset godina, oslobadaju se 204 kažnjenika. Redukcijom od pet godina za one, koji su osudjeni na više od 10 godina oslobadaju se 12 kažnjenika. Ukupno bilo bi oslobodjeno prema objavi ministarstva unutarjnih djela 640 kažnjenika. Taj broj treba uzeti s rezervom, a onda: Šta i znači taj broj ako se uzme u obzir hiljadu i hiljadu onih, koji su osudjeni?

Naša emigracija interesovat će, da su amnestirani oni, koji su prešli preko granice bez putnice, pa su zato bili osudjeni. Ali bijeg ne smije imati politički karakter. Obustavljen je i kazneni postupak protiv vojnih obveznika, godišta 1901–1911, koji se nisu odazvali pozivu za stavnju, ali moraju da se u roku od šest mjeseci jave u vojsku.

«Najveća amnestija na svijetu» — nije baš tako sjajna, kako želi fašistička štampa da prikaže.

Bit će pušteno iz zatvora na hiljadu tata, bandita, prevaranata i bankara, koji su prouzrokovali slomove svojih banaka, ali politički borci ostat će u glavnom u zatvoru.

Dobro je pisao u jednoj svojoj studiji o fašizmu Mussolinijev prijatelj Mario Misiroli: Ako bi kojom nesrećom Mussolini preuradio s davanjem starih sloboda narodu, u vrlo kratko vrijeme došlo bi do velikog kaosa u Italiji. A to Mussolini zna i to se osjeća i u povodu ove »velike amnestije«.

NOVE VELIKE ARETACIJE U ILIRSKOJ BISTRICI

Rijeka, novembra 1932. — Za proslavu fašističke desetgodišnjice pripremali su fašisti u Ilirskoj Bistrici velike stvari. Ali uza sva nastojanja vlasti, fašističke organizacije i karabinjera, narod se nije odazvao. Dogodilo se čak, da su nepoznati na dimnjaku tvornice opeka u Bukovu izvješili jugoslavensku zastavu u znak protesta. To je jedno. Međutim dogodilo se još i ovo: proizveden je kratki spoj na električnom transformatoru, pa su uslijed toga sve javne zgrade, bile bez ikakvog svjetla, a spremala se za tu večer iluminaciju. Crtava Ilirska Bistrica bila je demonstrativno u potpunosti tamna. Nepoznati ljudi izljeplili su na vrata nekajih izdajica napise »Smrt izdajicima«. Drugog jutra nadjen je takav letak i na vratima Adolfa Valenčića, vlasnika brijačkog salona i negdašnjeg učitelja, koji se preselio iz Gorice u Ilirsku Bistricu.

Na sam dan proslave i slijedećih dana bila je radi svega toga Ilirska Bistrica u pravom opsadnom stanju. Crtave ka-

rabinjera, milicionera i članova »Ovre« u civilu, finansijskih stražara i mlađih fašista šle su ulicama i terorizirale pučanstvo. U mnogim kućama bile su izvršene stroge premetačine.

Aretirani su bili: Milan Šajn, sin vlasnika kavane, Anton Tomšić, Gustav Ambrožić, Fran Derenčin, Ciril i Bogumil Princ, sinovi gospodinjara na stanicu u Trnovom, dva seljaka iz Kuknice, Ivan i Josip Masle iz Trnovog, kovač Anton Tomšić, Josipa i Antona Bastjančića i više mladića iz okoline. Aretirani su osumnjičeni, da su izvješili zastavu i prouzrokovali kratki spoj. Iz sela Topolce odvedeno je u zatvor oko deset ljudi.

Još se ne nalazi u zatvoru ona grupa, koja je bila nedavno aretirana u vezi s navodnom antifašističkom propagandom letacima. Vodi se istraga. Sad je aretirana Fanika Urbančić, zaručnica Vinko Bobeka, koji je aretiran s tom prvom grupom.

NASILJA NA KOPERSČINI

Češarji, novembra 1932. — Prvega maja t. 1. se je siromašni baltar Vatovec Jože, oče treh majnog otročićev podal na polje, da iztirja iz nerodovitne zemlje kos kruha sebi in svojim. Med potom je opazil na nekem drevesu rdečo zastavo, ustavl je se in gledal. Tisti hip so pristopili iz zasede fašisti s poznanim vohunom Lavriha Jožetom iz Dekani na čelu. Ubogega Vatovca so pretepli in ga potem kot zločinca pripeplali na motorjem kolesu u Koper. Vse priče, da je zastava visela poprej so

bile zastonji. Vatovec je bil pripeljan iz koperske ječe u puljske zapore, kjer še danes čaka na svojo usodo. Doma pa stradajo žena in otroci, katerim so fašisti zagrozili pomagati.

Iz Firenc je prišla vest, da je Vatovec Ernest, ki je bil obsojen na štiri leta zapora hudo bolan.

Pred štirimi meseci je bil aretiran Avgust Vatovec o katerem ni nobenega sledi. Zadnje vesti so dobili njegovi domaći pred par meseci iz bolnice, kjer je ležal ves pobit v težki situaciji. (Mos)

NEKOLIKO NOVIH PROCESA PROTIV NAŠIH LJUDI

Trst, novembra 1932. — Na plesu u Rihembergu je France Lokar, star 28 godina, uvršten u novadno karabinjera, koji je bio nasišan. Uza sve svjedočke, koji su branili Lokara, on je ipak bio osudjen na 8 mjeseci zatvora kondicionalno od suda u Ajdovščini.

U Ajdovščini se vršio proces protiv Maksa Lozeja, Ferdinanda Potočnika iz Vipave, te Štefana Souvana iz Lokavca, koji su bili optuženi, da se nisu na vrijeme prijavili na stavnju. Oni su uspjeli da dokažu, da nisu primili nikakvog poziva, »i s rješenim«.

Ivana Rejca iz Sv. Križa karabinjera su prijavili, da je držao par puta sastanke s mladićima iz Sv. Križa, a da zato nije imao potrebne dozvole vlasti. Bio je osudjen na 20 dana zatvora kondicionalno i 2000 lira globe.

Josip Hrovatin, star 75 godina iz Šempasa sakupliao je staro neupotrebljivo oružje, koje je kanio prodati da dobije koju ligu. Bilo je to prije staro željezo nego oružje. Karabinjeri su ga prijavili sudi i pred goričkim sudom vodila se rasprava. Bio je osudjen na mjesec dana zatvora kondicionalno i 2000 lira globe. (Mos)

NOVE KONFINACIJE U GORIČKOJ I U ISTRI

Trst, novembra 1932. — Nedavno su komisije za konfinaciju u Gorici i u Puli osudile nekoliko naših ljudi na konfinaciju. Bili su konfinirani Sirk Franc, Karel Krenjak, Alojz Simčić iz Biljane svaki na 5 godina konfinacije, a Alojz Mušić iz Biljane na 2 godine. Optuženi su, da su lanjske godine na obljetnicu streljanja u Bazovici izvjesili jugoslavensku zastavu. Tim povodom oni su bili aretirani, ali su nakon četiri mjeseca bezuspješne istrage bili pušteni na slobodu. Sad su pak konfinirani. U

vezi s nedavnim seljačkim pobunama u sjevernoj Istri bili su osudjeni na konfinaciju Alojz Primožič i Metod Ivančić te još jedan treći čije ime još neznamo.

Št Viška gora, novembra 1932. Letošnjo povlasti so ubili na Št. Viški gori davkarja Kumarja iz Cerknega. Bil je fašist. Tako po ubojstvu so aretilari mnogo fantov iz Št. Viške gore in okoline. Izpustili so vse, razen dveh, koga sta bila pred kratkim konfinirana prvi na dve leti, drugi pa na tri leta. (Mos)

OSUDE RADI BIJEGA PREKO GRANICE

Rijeka, novembra 1932. Fašističke vlasti i fašističke straže paze vrlo oštro na granicu. Legalnim putem dolazi se vrlo teško do pasoša, jer ga fašisti izdavaju samo najpouzdanim. Nije onda čudo, da mnogi pojedinci, kojima je iz bilo kojih razloga potrebno da prediju granicu prolaze — bez isprava. Fašističke vlasti kažnjavaju takve pojedince vrlo strogo. Tako je ovih dana od riječkog suda osudjeno 8 osoba zbog ne povlaštenog prelaza granice. Osudjeni su: Sajković Josip, 24 godine star iz Lindara na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe; Anton Ladavac, 18 god. star iz Pazina; Franjo Jurčić, 20 godina star iz Žminja, Anton Ferluga, 20 god. star iz Millia, Anka Bikak rođ. Lenassi, 45 god. starica iz Postojne, Eufemija Peruško iz Peruški, 31 god. starica. Josipa Ladavac rođ. Troš, 28 god. starica iz Pazina; svi na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe; konačno Josip Ladavac iz Pazina na 4 mjeseca zatvora i 2100 lira globe.

Gorica, novembra 1932. V Gorici je bilo pred dnevi sojenih pet Slovencev zaradi bega čez mejo. Obsojeni so bili: 4letni Josip Končut iz Vodnjana nad Smartnem

v Brdih, 24letni Josip Strukelj iz Košane, 28letni Nikola Marčič iz Gorice 19letna Jozipina Štrukelj iz Ozellana pri Šempasu ter 24letni Lojze Skarabot iz Šempasa, in sicer prvi na 8 mesecev ječe in 3500 lir denarne kazni, drugi na 4 mesecev in 2300 lir, tretji na 6 mesecev in 300 lir. zadnja dva pa na trimesečno ječe in po 200 lir denarne kazni.

Zaradi bega u Jugoslavijo so prijavili karabineri goriškemu sodišču 20letnega Friderika Stepančiča iz Ivanjega grada pri Komnu in 30 letnega Viktorija Umeka iz Komna.

Na sodišču v Ajdovščini je bil zaradi bega čez mejo obsojen 20letni France Kotar iz Budjan na 4 mesece zapora in 3000 lir denarne kazni.

Reka, novembra 1932. Na Reki so obsojili 19letnega Leopolda Preglia na tri mesece ječe in 2000 lir denarne kazni, ker je skusal brez potnega lista zbežati u Jugoslavijo. V Gorici je bil zaradi enakega prestopka obsojen 26letni Filip Vončina iz Tribuške prav tako na tri mesece zapora in 2000 lir denarne kazni.

ARETACIJE, ARETACIJE, ARETACIJE...

ARETACIJE V VREMSKI DOLINI IN OKROG DIVAČE

Divača, novembra 1932. Zadnje dni so v Povirju pri Divači aretilari precej ljudi. Vzrok je neznan. Širi pa se govorica, da so baje nameravali izvršiti napad na otroški vrtec in šolo, ter so menda tudi našli nekaj dokazov.

Po zadnjih poročilih, so aretilari veliko število ljudi v Vremski dolini. Tudi te aretacije je vzrok neznan. Domnevna pa se, da so vse te aretacije v vezi s proslavo desetletnice fašizma. Vsekakor lepa in velikodušna amnestija velike fašističke Italije. (Mos)

ARETACIJA V SEVERNI ISTRI

Prešnica (Istra), novembra 1932. Iz Jugoslavije, kamor je zbežal, da bi si poiskal dela, katerega pa ni našel, se je vrnil nazaj domov Mesmon Franc. Tako drugi dan po povratku, ga je aretilala policija iz Pazina. Obsojen je na 7 mesecev zapora.

ARETACIJE U TRNOVOM KOD RIJEKE

Rijeka, novembra 1932. — Koncem oktobra bilo je u Trnovom aretilano pet ljudi, u vezi s zastavama, koje su bile iz-

vešene u onom kraju. Aretirane su odveli u riječki zatvor. Onih petnaest aretiliranih koji su odvedeni u zatvor prošlog leta načini se u rimskom zatvoru misli se, da će biti dovedeni pred specijalni tribunal.

JEDNA ARETACIJA U SMARTNOM PRI KOJSKOM

Gorica, novembra 1932. — U Smartnom pri Kojskom bio je od karabiniera aretilan i odveden u gorički zatvor Ivan Vendramin, star 26 godina. Kod njega je naime bila izvršena premetačina, pa su mu karabinieri našli nabijenu pušku. Iako oružje nije bilo Vendraminovo, nego kućnog gospodara, kod kojeg je mladič bio namješten, on je ipak bio odveden u zatvor i nezna se što s njime kane.

NOVE ARETACIJE NA VIPASKOJ

Aretirani su i dr. Verčon i prof. Kalin, Vipava, novembra 1932. — Karabinieri su aretilari pred nekol

BLAŽINA FAŠISTIČKI HEROJ...

Nabrežina, novembra 1932.
Ob obletnici pohoda na Rim, so nesli nabrežinski fašisti na grob ustreljenega miličnika in občinskega sluge Blažine vence. Kakor tolki mučeniki fašizma na Primorskem, je tudi Marko Blažina značilni zgled, kakšnim značajnim in zanesljivim ljudem podajajo fašisti plamenico nasilne kulture v roke, da jo ponesejo med naše ljudstvo. Ta človek, ki se je v delomrnosti zatekel od orožnikov k milici, ne le da ni bil priljubljen pri domačinih, ki so ga bolj pomilovali kot sovražili, ker ni bil posebno prebrisani, ampak tudi pri tovarniših Italijanah, ker je bil domišljav in nadut, ker se je postavljaj pred njimi s trstiko in visokimi rdečimi lasmi kakor kak poveljnik. Treba je bilo samo poslušati ljudi, ko so ga pripeljali iz Hruševja na domače pokopališče. Zraven pa se ta zvesti čuvar ni branil prepeljavati ljudi čez mejo in je znano, da se je za to tudi ponujal, ko je služil pri Postojni. Njegov brat Viktor, ki je še miličnik ker mu delo ne diši, je bil vsaj toliko moder, da v domačem kraju ni delal ljudem sitnosti a drugod so si ga zapomnili, zlasti fantje, katerim je ukazal nestetežak in dolg mlaj iz Skopega v Dutovlje. Podobna malovredna človeka in ovdanu sta občinski sluga Lojze Kovačev iz Cerovega in mešetar Pepo Lupinj iz Mavhinj, podrepnika nabrežinske županije in karabinerjev. (Mos)

NOVČANE NAGRADE ZA »DRUGORODNU« DJECU KOJA NAJBOLJE NAUČE TALIJANSKI JEZIK.

Trst, novembra 1932. — Dne 31. oktobra sastala se u Rimu u Palazzo Firenze administrativna komisija Ustanove za novčane nagrade za duhovnu i jezičnu assimilaciju drugorodnih učenika u osnovnim školama oslobođenih krajeva. Talijanski se ta ustanova zove: »Opera borse di premio per assimilazione spirituale e linguistica degli alunni allogenici delle scuole elementari delle terre redente». Komisija je sa zadovoljstvom konstatovala (tako pišu novine) da se ta ustanova vrlo povoljno razvija. Njezin kapital iznosi 630.000 lira, a od toga se moglo 39.000 lira upotrebiti za dodeljanje nagrada. Na predlog predsednika odobreno je 128 novih nagrada po 300 lira, koje će se podijeliti »drugorodnoj« djeci, koja će biti predložena od školskih vlasti, jer su pokazala najbolji uspjeh u učenju talijanskog jezika. Otkako postoji ova ustanova, podijeljeno je 100.000 ovakvih nagrada. Na sjednici je osim toga zaključeno, da se osnivaju tri nove nagrade u tu svrhu. Predsedao je veliki admiral Thaon de Revel.

GLADNO TRŠČANSKO PUČANSTVO NE BRINE SE VIŠE ZA UMJETNOST

Circolo Artistico pred likvidacijom.

Trst, novembra 1932. Sasvim je razumljivo da se gladni Trščani ne brinu više za umjetnost, da ne polaze kazališta ni koncerte. Do toga je doveo fašizam. Koncertne dvorane toga grada, na glasu poljubavi prama umjetnosti, sasvim su prazne. O tome je ovih dana bilo već i u fašističkoj štampi otvoreno govora. Stvari su se tako daleko razvile, da se ne da više ništa sakrivati. U fašističkom »Popolu« pisao je pred nekoliko dana poznati trščanski muzičar Jancovich Augusto o žalosnoj situaciji umjetnosti u Trstu, a naročito se osvrnuo na pitanje glasovitog trščanskog orkestra, koji će morati da se razidje, jer mu je opstanak onemogućen... U svom broju od 12. novembra (na dan Rapalla) »Popolo« donosi članak pod naslovom »Il circolo artistico destinato a finire?« i u tom se članku kaže, da je ta ustanova zapala u velike finansijske potешkoće. U članku se traži od fašizma da spasi tu prvakansku kulturnu ustanovu Trsta, koji je zasluzna za talijansku kulturu toga grada. »Popolo« na koncu članka kaže: »Di questo passo arriveremo all'abruzzimento. Naški bi se to reklo: Podjemo li ovim korakom naprijed postat ćemo dirlaci. Pa to je ono, što mi stalno naglašavamo, kad govorimo o ulozi fašizma u Julijskoj Krajini.

EKSPROPRIJACIJA SLAVENSKIH POSJEDA U ISTRU

Lukave metode fašističkih vlasti

Sušak, 17. novembra. Talijanska vlada putem svojih vlasti u Istri, pozvala je sve stanovništvo Istre da prijavi sve svoje dugove koje pojedinci imaju na svoje nepokretnosti. Prijave su se imale učiniti do kraja oktobra o.g. Kad su prijave učinjene specijalni agenti pošli su po selima u kojima je bila jača zaduženost i počeli nuditi seljacima specijalno naše narodnosti zajmove po vrlo povoljnim uslovima. Tako su ti agenti izjavljivali, da je talijanska vlada odlučila da dade 45 milijuna lira slavenskim seljacima u Istri na dugoročni zjam uz 1 posto kamata i 4 posto amortizacije. Indiskrecijom jednoga agenta otkrivena je mrežljiv prava namjera talijanske vlade koja ide zatim, da u slučaju ponanjanja isplate na zgodan način dodje do zemlje naših sunarodnjaka, je su uslovi pod kojima se nudi zajam vrlo strogi, tako da izostanak oplate jedne kvote može povući oduzimanje dobra, koje će daka pod tom fašističku vlada predati. Talijanima, kje bude dovezla iz unutrašnjosti.

Naručujte „Emigrant“

DŽEPNI

KALENDAR IZBJEGLICA
IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠ PAVILJON NA SOKOLSKOJ IZLOŽBI

NJ. VEL. KRALJ S INTERESOM JE PREGLEDAO PAVILJON

Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije priredio je u Beogradu veliku sokolsku izložbu u svim prostorijama Oficirskog Domu i to pod pokroviteljstvom Nj. Vel. Kralja. Na svečani način otvoren je tu izložba dne 13. o. m. Nj. Vel. Kralj sa Prestolonaslednikom Nj. Vis. Petrom, starščinom Sokola Kraljevine Jugoslavije u prisustvu gotovo svih članova kr. vlade Prilikom razgledanja same izložbe Nj. Vel. Kralj počastio je svojim visokim posjetom zajedno sa Prestolonaslednikom u pratinji svite takoder paviljon sokolstva, u kojem su smješteni mnogobrojni predmeti, starci barjaci, slike, knjige i druge dragocjene uspomene, koje dokazuju nekadašnju snagu sokolstva u Istri, Trstu, Gorici, na Rijeci i u Zadru. Na ulazu u paviljon pozdravio je Nj. Vel. Kralja brat starščin zagrebačkog Sokola III. dr. Ivo Ražem, koji je tumačio značenje pojedinih predmeta i u kratko prikazao stanje sokolstva u Istri prije rata.

Njegovo Vel. Kralj i Nj. Vis. Prestolonaslednik sa interesom pregledali su taj paviljon i ljeplih naših uspomena Dr Ivo Ražem zahvalio se »isokinj poslečincima na tom odlikovanju, a na to je Nj. Vel. Kralj produžio razgledanjem ostalih paviljona pojedinih sokolskih župa.

Ovaj paviljon pobudic je naročiti in teres kod svih posjetioca počam od članova vlade i članova diplomatskog kora i kod ostale mnogobrojne publike, tako da će upravni odbor morao da postavi u paviljonu jednog stalnog tumača sokola, a tu je funkciju rado preuzeo brat A. Bizjak iz Gorice.

KATASTROFALNE PRILIKE TRŠČANSKOG PAROBRODARSTVA

PRED SLOMOM KONCERNA »ITALIA« — VRLO ZNAČAJNO PISANJE TRŠČANSKOG »PICCOLA«

Trst, novembra 1932. Talijansko parobrodarstvo doživljuje teške dane. Za njegovo održanje uloženi se besprimjerni napor. Fašistički je režim i na tom polju bio svaku cijenu da spase svoj prešt. Ali je uspjeh izostao.

Kako je poznato, već od dulje vremena bjesnila je neobuzdana konkurenca između pojedinih talijanskih parobrodarskih društava. Ta ih je konkurenca imala dovesti do kraha. Najveća je konkurenca bila između društva Cosulich Line i genovskih društava Lloyd Sabauda i Navigazione Generale Italiana. Ova je konkurenca dovodila u desperatne prilike i ostala talijanska parobrodarska društva, jer im je bilo onemogućeno svakog jače poslovanje.

Da se ta konkurenca eliminira i da se očajne prilike na talijanskom pomorskom tržištu bar nekako saniraju fašistički je režim doduše energično zahvatio u stvar i doveo ju do tole, da je primorao spomenuta društva na to, da osnuju koncern. U tu je svrhu talijanska vlada moralna dati znatnu novčanu potporu. Koncern se provozao »Italia« i u nj. su ušla tri spomenuta parobrodarska društva, kako je to već sjevremeno javljeno u talijanskoj, a dosledno i u našoj štampi. Zadatak je tom koncernu bio, da se nakon tolikih konkurenčkih trzavica konsolidira talijanska parobrodarska služba. U javnosti je transakcija dobila ime koncerna, ali je faktično to bila prava fuzija, uslijed koje je odmah osnovana zajednička uprava, tako da su i po raznim mjestima sve odnosne agencije koncentrovane u jednu. Vrijednosni papiri ovog koncerna t. i. njegove akcije u nominali od 500 lira notirale su odmah poslije fuzije nešto ispod 400 lira, ali su s dana na dan padale i pale u posljednje vrijeme na ispod 150. To je padanje bilo u vezi sa silnim deficitima, s kojima se je koncern svaki dan to teže borio. I dok je fašistička štampa u času ove fuzije navještala bučnim frazama preporod talijanskog parobrodarstva, danas se, eto, vidi, da je cijeli ovaj potpah bio bez pravog i zdravog ekonomskog temelja, i da su se ogromni prekoceanski brodovi na silu, pošto pot, gradili samo da se udovolji jednom šovinističkom nacionalnom stizu, koji se danas tako skupo i žalosno otplačuje.

Koncern »Italia« nalazi se već pred finansijskim bankrotom. Ravnateljstvo »Italie« podnijelo je demisiju te je sazvana vanredna skupština akcionara za 14. novembra u Genovi, gde će se o toj krizi raspravljati. Prema pisaniu raznih rimskih listova radi se o izboru novog predsjedništva i o mjerama, koji svi očekuju, da bi se stvorilo ono, čega sada nema: homogenost u unutrašnjem radu, brzina u odlukama, sigurnost i hitnina u djelovanju, zdrava finansijska politika i savršenija tehniku.

Još je bila u punom jeku proslava desetgodišnjice fašističkog režima kad je »Piccolo« (2. novembra) donio na uvodnom mjestu na prvoj stranici velik članak pod naslovom »Un problema«. Dok su ostali fašistički listovi pjevali slavu Mussoliniju »Piccolo« je pisao po prilici ovako:

Sasvim je iluzorno vjerovati, da jedna vanredna skupština akcionara može donijeti rješenje problema »Italie«, kao da se radi o unutrašnjim pitanjima kakvog god anonimnog društva. Problem je od ogromne važnosti, jer su ogromni i interesi koje je vlada s tim koncernom povezala i zato je jedino rješenje problema u stvaranju

»Može se riješiti, pa i brzo, finansijska strana problema našega velikog brodovlašnjeg koncerna; može mu se osigurati kolaboracija naših najboljih finansijera; ali se ne smije zaboravljati, da za upravljanje brodovima s najmanje mogućih pogrešaka treba i brodovlasnika, to jest ljudi, koji po svojem tehničkom znanju, po poštenju u stavljaju prijedloga, znaju, da problem jednog broda, osobito onog velikih dimenzija, nastaje tek onda, kad je on sagraden, i da, prije negoli bezvrijedne vrpce, treba brodu osigurati tržište.«

Iznosimo bez komentara izvadak iz ovih lamentacija trščanskog organa, u kojima je i suviše prozirna aluzija na prvo putovanje oceanskog superkolosa »Rexa«, na bezvrijednost »plave vrpce« za kojom je uzalud pošao u lov i besmrtno obrukao talijansko brodogradilište i talijansku trgovsku mornaricu. A iz ove lamentacije izbilo očito i nostalgija za starim, dobrim vremenima, kada su talijanski brodovlasnici polazili u svijet na svojim brodovima i vraćali se kući s bogatstvima i novim znanjima, na ponovno sticanje i donošenje kućama novih bogatstva, što su danas tek pusti snovi o starim, dobrim vremenima, iščezlim u nepovrat... »Piccolo« cilla i na poznatu činjenicu, da su Cosulich bili sasvim izgurani iz uprave »Italie«, koju imaju sasvim u svojim rukama Genovežani.

Vest o ustanovitvi je nas, male kmetičke hudo zadelo. Zavedali smo se da bo u ustanovitvo otroškoga vrtca, zadan našemu. Žite obremenjenemu gospodarstvu novi udarec. Občinska uprava, koja se je zavedala koliko važnosti je bila ta ustanovitev za poštovanje, se je brez nadaljnega obvezala preskrbeti primerne prostore. Zadele pa je na upor. Nihče v vasi ni hotel dati na razpolago primernih prostorov. Čeravno so obljubljali visoko najemnino. Poleg tega smo vši, prav vši, bili proti ustanovitvi vrtca, kajti videli nismo v tem nikakih posebnih dobrot za našo deco, tudi za one ne-najrevnejše. Vsak se je branil vzet po-

vrtca. Nemo so se zbirali povabljeni (v kolikor so se odzvoli), mirno so sedili otočiti. Težko so padale besede govornikov v srcu domaćinov.

Prvi učiteljici, ki je menda najdalj ostala pri nas, so sledile v istem letu še tri. Prva jim mogoče ni odgovarala, ker je značila hrvaški jezik, druga ker je bila preveč otročja, tretja bog ve s kakšnega razloga. In v teh petih letih je šlo skozi naš otroški vrtec veliko število učiteljic, iz najrazličnejših krajev Italije.

In to vse plačujemo direktno in deloma indirektno mi, mali brkiški kmetički; da, poštovanje naših otrok plačujemo z lastnimi žulji.

Ko se opoldan vračamo domov, utrujen od poljskega dela, se nam nehoti korak ustavi pri poslopu otroškega vrta. Mogoče desetica malčkov se podi po dvorišču za žogo ali se zbirajo v kopici pripravljajoč se za svoje otroške igre. Ob takih trenutkih nas zvonči otroški smeh zazibile v pozabljjenje. Toda le trenutek. Iza okenskega omrežja se ozira po dvorišču učiteljic in njeno opozorilo: »Bambini non parlare sloveno«, zadene globoko vdušo. Otroci se ozirajo po njej, za hip potihnejo potem pa nadaljujejo s svojim ščetljajem v igrami vsem vprek. Govorijo pol italijansko pol slovensko, tako, da jih skoraj ni mogoče razumeti. Počasi odhajamo proti domu s težkimi mislimi. Ob takih prilikah je nam očetom in materom, ki ne razumemo popolnoma nič tuje govorce težko v duši. Že drugi, vsakdanji skrbni ne zmoremo, poleg teh pa pride na vrsto še vprašanje kaj bo z našimi otroci. Časi so slabii, naša zemlja kot bi bila zakleta, ne rodii več kot nekdaj. Kmalu bo beda potkala na vrata premožnejših kmetov. Zato ni čudo, da starši pošljajo svoje otroke v otroški vrtec — v potujčevalnico, kajti tam sigurno dobijo vsaj nekaj malega za njihove majhne a ne-natistne želodčke.

Velike svote žrtvuje, Italia Redenta, za šole. Človek bi se vprašal, kje dobijo toliko potrebnih sredstev. Toda kaj bi se čudili, saj fašističnemu režimu ni nobena sveta prevelika za vojaške in strategične naprave in ravno tako ni nobena sveta prevelika za ustanavljanje in vzdrževanje potujčevalnih postojank med našim ljudstvom. (Mos)

IZGLEDA NEMOGUĆE!

FAŠISTIČKI LIST NE DOZVOLJAVA DA SLAVENSKI SVEĆENICI OBESCAŠCUJU LATINSKI JEZIK LOŠIM IZGOVOROM.

Trst, novembra 1932. Pod naslovom »Pare impossibile« donosi trščanski »Il Popolo di Trieste« jedan člančić, u kojem iznos: ovo:

U Rojanskoj crkvi već se više godina na dane velikih blagdana izvodi muzika trščanskih kompozitora Rota i Riccia. To je ispravno, kaže »Popolo«, jer kad se u Beču, dozvolom viših crkvenih vlasti može da izvodi muzika Mozarta i Schuberta, zato se ne bi u Trstu izvodila muzika domaćih kompozitora. Župnik Giorgi uspio je da na tu muziku primami u crkvu veliki broj vjernika. Ali kolikog li razočaranja, kad na misi, dok je crkva puna publike koja je došla da sluša tu muziku, mladi svećenici Slaveni koji asistiraju i pjevaju latinski, izgovaraju taj latinski tekst slavenskim izgovorom. Sad »Popolo« navodi neke riječi, po kojima se opaža, da su izgovorene slavenskim izgovorom: evangeli, discipli, fecit itd. Talijani bi to drugačije izgovorili. »Popolo« misli, da ti mladi svećenici, koje plaču Italiju, bez sumnje zaboravljaju, da je Italija ušla u XI fašističku godinu! Oni prelaze preko talijanskih osjećaja vjernika (u Rojanu!) »Popolo« se prijeti nekome kad kaže: »Neka znaće izvjesni profesor i doktor, da on neće moći biti pikada više Slaven u biskupa Karlina«. (Biskupa Karlina su Talijani u svoje vrijeme protjerali iz Trsta). Popolo na koncu kaže: »Ali najlepše je to, da spomenuti slavenski svećenici, reformatori latinskog izgovora, imaju zaledje u biskupskom kancelaru. »Pare impossibile! I mi smo rekli kad smo sve opročitali »Izgleda nemoguće!« Ali ipak prenosimo u »Istru«, da ostane zabilježeno, da se vidi kako se daleko ide u progonu naših svećenika.

LIPO SO POSEKALI — SMREKO ZASADILI...

Kobarid, novembra 1932. Le redko kdaj se sliši kaj novega iz Kobarida. Saj je čudno. Tu živijo samo še betožni starci, ki lečijo svoje bolezne, ženske, ki na pokopališču objokujejo svoje drage, zapeljana dekle, pozabljena v prepuštena usodi in tročad, ki vzbuja slave nade, ki se vspisuje iz šolskih poslopij vreščec po italijansko. Kje je oni zdravi in krepki rod...?

Nekdaj najlepša gospodarstva danes propadajo. Samo en žalosten slučaj: starček je bil oskrbnik nekega premoženja v starem selu. Bil je v

PICCOLO« NAPADA »ISTRU«
Trst, novembra 1932. — Trščanski »Piccolo« posvetio je ovih dana jedan članak našem listu. Izazvan je bio našom bilješkom o novoj knjizi Michela Risola, koja je nedavno izšla i u kojoj se iznosi historija fašizma u Julijskoj Krajini. Ovaj napadaj na »Istru« insceniran je, da bi se Risolova knjiga što bolje prodala...

DESETLETNICA IN NAŠE LJUDSTVO.

Sv. Lucija, 10. novembra 1932. Pri nas se je proslavila 10-letnica fašizma z mašo, katere so se morali udeležiti vsi ki imajo le kako obrt, ter z veliko večerjo v gostilni Mikuž, na katero je bilo povabljeno čez 100 ljudi. Poleg neštetnih pripencev z juga, ki so dobili pri nas najboljša uradniška in druga mesta, so bili povabljeni tudi razni trgovci in obrtniki, kateri so se pač radi ljubega miru morali odzvati, čeprav bi gotovo raje v miru doma zavžili svojo večerjo, kod pa, da so neprestano poslušali oni prismojeni »Eja, alala!« Z veseljem moramo povdoriti, da se naši ljudje, posebno še mladina prav dobro drži in da je v naši občini le par izvržkov ki se prodajajo za Judeževe groše. Za te bo pa prišel dan obračuna.

PROVEDITOR MONDINO O FAŠISTIČKOJ ŠKOLI U JULIJSKOJ KRAJINI.

Trst, novembra 1932. — Pred nekoliško dana održan je u siedištu trščanskog skrbništva za Julijsko Krajino sastanek vseh školskih inšpektorov. Tom prilikom održao je proveditor Mondino veliki govor o dosadanju in budućem radu fašističke škole u Julijskoj Krajini. Govorio je o akciji medju Jugoslavenima, pa je medju ostalim rekao: »Jezikovni problem ne postoji više, jer djeca i u zonama, gdje se obično govore »Kraški dijalekt« (?) s interesom i profitom uče talijanski jezik.« Učitelji vrše svu svoju dužnost s određenjem. Njihova zasluga je tim veća, u koliko su velike razne poteškoće na koje nailaze žrtve i patnje koje podnose vršeći dužnost.«

TALIJANSKI URADNIKI SE UCJOVATI SLOVENSKI JEZIK.

Pod brdo, 8. novembra 1932. Tukajšnji talijanski uradniki so se začeli učiti slovenski. Vsak teden pride dvakrat neki gospod iz Sv. Lucije kateri jih podučuje. Čudno, kaj jih je prijelo da se učijo jezika ki ga govori te narod pastirjev-barbarov, kot se sami izružajo. Morda pa jim že uhaaja pogled čez Črno prst in čez Petrovo brdo? Nai poiskusijo.

EKONOMSKA KATASTROFA NA PRIMORSKEM

Sv. Lucija ob Soči, novembra 1932. Že leta in leta propada zadružno življenje v Primorju. Malo je še zadrug, t. j. kmetskih, gospodarskih hranilnic in posojilnic, ki še niso prišle v konkurenčni ali pa vsaj dobine fašističnega komisarja. Zadnje čase, je zašla v neprilike to pa radi tega, ker domaćini nemorejo plačevati obresti in vračevati posojil, tudi hranilnica in posojilnica pri Sv. Luciji ob Soči. Na zadnjem občnem zboru, ki se je vršil pred mesecom dni in kateremu je prisostoval tudi prefekt Tiengo, so sklenili, da podpišejo vsi člani menice za gotovo vsoto. Ker pa so se takoj po občnem zboru uprili in ni hotel nihče plačati, je odbor sklenil, da se izterajo vsa posojila. Posojila imajo sedva samo domaćini, ki pa se nahajajo v gospodarskih neprilikah. Par posestnikov je že prejelo opomih, naj v kratkem roku poravnajo svoj dolg, ker pa nima gotovine, bodo posestva šla na dražbo. (Mos)

DOGODJAJI U PRESTRANKU I AMNESTIJA

Trst, novembra 1932. — U povodu amnestije, koju je Mussolini odredio za desetodišnjicu fašizma in trščanskih zatvora izšlo je vrlo malo osuđenih za politička djela. Trščanski »Piccolo« donosi u jednom članku imena i djela nekajih od puštenih iz trščanskih zatvora. Iz Corone i Gesuiti bilo je otpuštenih oko 250 ljudi. Medju ostalim spominje se u »Piccolo« da je pušten Petar Zele, koji je bio osuđen pred par godina u vezi s dogodnjima u Prestranku.

JOSIPA ANDREJASIĆA SE NISO IZPUTUSTILI

Podgorje (Istra) novembra 1932. Pred tremi meseci se je vrnil iz Jugoslavije Josip Andrejašić. Aretirali so ga in obsodili na tri mesece ječe. Tri meseca je že preteklo toda še vedno ga niso izputustili. (Mos)

UTRDBE NA SABOTINU

Gorica, novembra 1932. Skoroda sleherni človek, pa bodisi bojevnik ali nebojevnik pozna goro Sabotin pri Gorici. V svetovni vojni je bila imenovana skoro vsak dan. Nešteto ljudi je pustilo tam svoje življenje. Vojna vihra jo je popolnoma razrovala. Ostala je kot spomin na preteklo vojno, kamor so trumona prihajali italijanski bojevnik vzbujati spomine na pretekle voje. Toda mirojubivi Italiji, še to ni za dosti. Ni dovolj, da je Sabotin prestal eno vojno. Italija je začela graditi na vrhu nove kavarne in utrdbi, ki čakajo na nove žrtve. (Mos)

IZ TOLMINSKIE GIMNAZIJE

Tolmin, novembra 1932. Na tolminski gimnaziji se je pričel novi. Ves učiteljski zbor in dijaki so se za pričetek novega šolskega leta korporativno udeležili naše v cerkvi sv. Marije. Dijaki so bili vojaško posredovani in na ukaz vsi v balilskih krojih.

Letos je v tolminski gimnaziji vpisanih nekaj manj nego 200 dijakov. Večinoma so nastanjeni v Škodnikovem zavodu.

ISTARSKI DAN U ZAGREBU

DESETGODIŠNICA DRUŠTVA »ISTR« DOBRILINA PROSLAVA U MALOM KAZALIŠTU.

Kako je več bilo objavljeno u »Istri«, 20. o. mj. proslavit će društvo »Istra« u Zagrebu svoju desetgodišnjicu. Prijedno predviđen je dosta opširan program koji završava sa akademijom u velikom dvorani Glazbenog zavoda. Poslije podne je sjednica odbora društva »Istra« zajedno sa delegatima vanjskih emigrantskih organizacija, koji taj dan budu sudjelovali na proslavi. Na večer je u Malom kazalištu svečana proslava u spomen biskupa Dobrila. Pokroviteljstvo nad priredbom u Malom kazalištu preuzeo je zagrebački nadbiskup Dr. Ante Bauer.

Točan program kroz cijeli dan je slijedeći:

U 9 sati prije podne misa u katedrali na Kaptolu. Prijednoga sastanak članstva »Istra« pred društvenim prostorijama Boškovićeva ul. 40. Poslije mise potveta društvenog barjaka.

U 11 sati u Glazbenom zavodu akademija povodom 10. godišnjice društva »Istra«. Na programu su pored referata o dosadašnjem društvenom djelovanju još i neke koncertne točke, u

kojima će nastupiti J. A. K. Mladost-Balkan i pod ravnateljem maestra Jakova Gotevca, i simfonijski orkestar društva »Merkur« pod ravnateljem dirigenta g. Mihokovića. Istarske djevojke izvest će plesnu točku u istarskoj narodnoj nošnji. Ulaz je na akademiju slobodan.

U 4 sata poslije podne je sjednica u prostorijama društva »Istra« (Boškovićeva ulica 40 I), na kojoj će se pod pretstavljanjem saveznog predsjednika pretresati zajednička pitanja naše emigracije.

Na večer u 8 sati je u Malom kazalištu svečana Dobrilina proslava. Program je ovaj: Predobri Bože (istarška himna) od M. Brajše izvodi orkestar »Merkur«. Spomenoslovo o biskupu Dobrili, govori dr. Gjuro Červar. Ante Dušić »Osvite«, deklamira Zora Dragman. Jože Gorički »Za našu grudu« drama u tri čina, izvode istarski akademici.

Ulaznice mogu se dobiti u društvu »Istra«, uz cijene od Din. 6 do 40. Preostale ulaznice na dan same pretstave u nedjelju na večer u Malom kazalištu.

JOŽE GORIČKI: „ZA NAŠU GRUDU“

Pred izvedbom u Malom kazalištu

U programu Dobriline proslave u Malom kazalištu (u nedjelju 20. o. mj.) nalazi se uz prigodne točke, izvedba drame »Za našu grudu« od poznatog slovenskog književnika.

Publika, koja će te večeri doći na proslavu, vidjet će na pozornici dramu u kojoj su prikazane naše istarske prilike, one najnovije, poslijeratne.

Kako i sam naziv kaže, komad »Za našu grudu« (kome je autor u slovenskom originalu dao drukčije ime) djelo je u kome se prikazuje borba istarskog seljaka za očuvanje vlastite grude.

U drami, koja ima tri čina prikazuje se sukob koji nastaje između novih došljaka i njihovih pomagača (Gorjan) i stare naše seljačke obitelji (kuća Jakova Gravnar) koja čuva svoje dobro, kuću, zemlju i — poštenje. Ali otkad su »oni« došli, nije samo u mjestu (u kojem se radnja odigrava 1922. godine) nastalo zlo. Ono se uvuklo i u Gravnarovo kuću. Dok su svi njegovi ostali vjerni, i dok u kući vlada uvjerenje da će tako i ostati, dotle se sin Gravnarove pojedne žene — Andjelo — (koji nije Gravnarovo dijete) prodao tudićincima. Iz tog odnosa dolazi i do porodičnog sukoba (borba između cijele obitelji s jedne i Andjela s druge strane) koji se proteže kroz prvi i drugi čin, da dosegne vrhunac u trećem činu, kada Andjelo prodaje obiteljsku kuću Gorjanu u času, kad starog Gravnaru i djelu njegovu odvode oružnicu u zatvor. Drama završava prizorom između stare bake i Andjela u kući, koja postaje pljenom podmetnutog požara.

Ovu dramu su istarski akademici, kojih je ovde zaposlen veliki broj, davali, kaže i predstavnik. (a. r.)

NOVI ODBOR KLUBA JUGOSLOV. PRIMORSKIH AKADEMICKOV.

Na IV. rednem občnem zboru 7. novembra je bil izvoljen naslednji odbor: predsednik cand. iur. Bidovec Stane, podpredsednik cand. iur. Vekoslav Valentičić, tajnik I. stud. med. Mrmolja Zdenko, tajnik II. stud. iur. Perne Vera, blagajnik stud. ing. Lavrenčić Rudi, arhivar cand. iur. Labarnar Tone, gospodar cand. iur. Šuler Anton, odbornik: stud. iur. Kramar Drago in stud. stud. phil. Kodrič Albin; revizorji: abs. iur. Bačić Zdenko, abs. iur. Hrovatin Viktor in Tonkli Anton.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLESKIH ŠTOFOVA

KAVERNE POD MENGORAH

Tolmin, novembra 1932. Med Sv.

Lucijo, Tolminom, Volčami, Čiginjem in Kozarčami stoji znana romarska božja pot Mengore, kraj, kamor so se zatekali verni in uporni tolminci k materi Mariji, sanja vsakega tolminskega otroka. V svetovni vojni je bila mala cerkvica popolnoma uničena. Ob hudičih ofenzivah ob Soči so Italijani neprestano imenovali: Santa Maria. Po vojni so tolminci znova zgradili romarsko cerkev. Bili so prepričani, da se je z novo cerkvico naseliti v te kraje novi mir in da bo Maria na Mengorah po dolgih letih prelivanja krvit zopet mirno gledala na delavno ljudstvo po poljih in lazih. Toda ni tako. Letos meseca maja so začeli v dolini pod goro, ki pelje od vrha Modre (od Lazarjeve hiše na Pelancih) proti Mengorah graditi kaverne. Teh kavern je že do danes zgrajenih 15. Ob kavernah pelje betonirane »laštanec« poti. Čeravno delajo samo civilisti, ki so povelični iz nižje Italije in imajo delavno pogodbo podpisano za šest mesecev, za dobo katerih se ne smejo odstraniti iz barak, ki so načrtači za nje zgrajene, je vstop drugim ljudem (domaćinom) strogo zabranjen. Celo tisti, ki imajo v tem kraju svoja poslata, morajo imeti za prehod posebna dovoljenja in še to le ob gotovih urah. Vso dolino, ki je precejšnjega kompleksa, bodo ogradiili z visoko žlico ograjo. Lazarjevo hišo pa, ki stoji na kraju kjer se utrdbi začno, bodo posuli.

KOMISAR PRI KMEČKI HRANILNICI V VIPAVI

Gorica, novembra 1932. Gorički predstavnik je odstavil dosedanjega predsednika Kmečke hranilnice v Vipavi g. Ignacija Breitembergerja. Fašistični listi z neko škodljivo gesto poročajo, da mu fašistične oblasti očitajo, da je kršil pravila in zakon o kmečkih hranilnicah. Mesto g. Breitembergerja je bil postavljen za komisarija pri hranilnici Italijan dr. Josip Endrizzi, občinski tajnik v Vipavi.

FRANCESCO SOTTOSANTI »PAO ZA FAŠISTIČKU STVAR«

Trst, novembra 1932. — O umorstvu učitelja u Vrhpolju nagajalo se svašta i govorilo se, da nije ipak umoren iz političkih motiva, nego da ga je ubio jedan njegov rodjak. Medutim ovih dana donosi list »Le Forze civili«, organ fašističkog udruženja državnih činovnika, koji je pod vodstvom Ahila Staracea, spisak »palih za fašističku stvar« — »Caduti per la causa fascista«, i u tom spisku nalazi se i ime Sottosantia.

VATIKANSKI SLUŽBENI LIST SLAVI FAŠISTIČKI REŽIM.

Trst, novembra 1932. Povodom desetgodišnjice fašističkog režima donio je rimski »Osservatore Romano«, službeno vatikanjsko glasilo, članak, v kojem se veliča fašistički režim i bez rezerve priznaje, da su zasluge fašizma za Italiju velike. Taj je članak izazvao veliku pažnju u fašističkim redovima i Mussolinijev ured za štampu naredio je svim fašističkim listovima da prenesu tačni članak iz »Osservatore Romano«.

TEOKAROVIC

Zopet stare niske cene.

DOŠLO JE:

vseže blago za zimske suknje in velika množina pletilne volne v vseh barvah.
Na drobno in debelo!

Magazin tovarne- Gradišče 4

ISTARSKI AKADEMSKI KLUB U PROSLOM SEMESTRU

Semestralna glavna skupština kluba. — Jedan predlog koji bi trebao provesti.

Svake godine dvaput, početkom semestra održava Istarski akademski klub svoju semestralnu glavnu skupštinu. Tako je u nedavno, 3. o. mj. na početku zimskog semestra, održao Klub svoju glavnu skupštinu. Skupština je održana u društvenim prostorijama Boškovićeva 40/I. uz sudjelovanje neobično velikog broja članstva. Pretsjesdavao je dipl. fil. Ante Radoslović. On je u svom uvodnom govoru istakao glavnije stvari u radu dosadašnjega odbora te podcrtao značajnije momente u razvoju Kluba kroz prošli semestar. Spomenuto je glavno prijedredu u radu unutar Kluba (prijedavanja, sastanci) i izvan njega (pokušaj sa predavanjima za radništvo, sudjelovanje pojedinih članova u radu ostalih naših zagrebačkih organizacija itd.). Osobito je naglasio rezultate ljetosne kolonije u Krku, gdje je Klub održao tri javna predavanja i dvije pretstave (u Krku i Aleksandrovu) osim toga što je organizacijom kolonije pružio mogućnost članovima da uz relativno neznačne troškove provedu nekoliko tjedana na moru.

Poslije govora pretsjesdnika, procitao je Blaž Zuccon zapisnik prošle glavne skupštine, pa pošto je ovaj nakon kraće diskusije primljen, podnio je tajnik Gržetić Milan svoj izvještaj. Blagajnik Race izvjestio je o stanju blagajne, pa je zatim na prijedlog Milan Čoka dan odboru apsolutorij.

U novi odbor na čelu sa studentom pravom Dobrilom Srećkom kao predsjednikom, ušli su još ovi članovi: Zaharija Ivan, Pribetić Stjepan, Bratulić Vjekoslav, Radetić Nikola, Grakalić Josip, Velenik Ivan i Opašić Josip. Nadzorni odbor čine: Gržetić Milan, Grakalić Ivan i Poprat

USPJELI KOMEMORATIVNI SASTANAK ČLANOVA DRUŠTVA ISTRA NOVI SAD

POVODOM OBLJETNICE RAPALSKOG UGOVORA.

Novi Sad, novembra 1932.

Povodom 12-te obljetnice Rapalskog Ugovora, održan je u nedjelju, dne 6. novembra o. g. komemorativni sastanak članova društva »Istra« u Novome Sadu u prostorijama hotela »Zlatno Bure«. Ovome sastanku prisustvovali su svi novosadski emigranti, a zapažen je i veći broj članova iz provincije: iz Erdvika, Iloka, Petrovaradina i drugih mesta Dunavske Banovine, kao i znatan broj naših prijatelja.

Sastanak je nešto poslije 3 sata po po-dne otvorio predsjednik »Istre« g. Dr. Ivan Prudan, apelacioni sudija i pozdravio sve prisutne, zahvaljujući im se ujedno na tako lijepom odzivu. Iza toga je održao značajan govor o Rapalskom ugovoru i među ostalim je rekao:

Svrha današnjeg sastanka je da se sjetimo Rapalskog Ugovora, koji je sklopljen dne 12. novembra 1920. Po tom ugovoru odlučena je sudbina Istre. Svi mi vrlo dobro znamo i osjećamo težinu tog dogadjaja i Kalvariju Istre. Svi osjećamo potrebu, da se tog Ugovora uviđe sjećamo, a naročito na njegovu obljetnicu, te da se sjetimo svega onoga što nas veže s našom grudom, gdje smo ostavili svoju mladost, svoje najmilije i najdraže. Sjećajući se tog ugovora, po nas toli zlokobnog, održavamo vezu sa onim najmilijima, koji su ostali dolje. Rapalski ugovor mora da je za nas ono isto. Što je za braću Srbe bilo Kosovo Polje. Braća Srbi slavili su vjekovima Vidovdan kao dan, kada su izgubili na Kosovom Polju boj i slobodu.

Poslije ovog uvoda dr. Prudan opširno iznosi historijat talijanskih težnja, London-skog pakta i svega onoga što je dovelo do Rapalla.

U svom dobro zasnovanom govoru dr. Prudan iznjo je tu historiju u detalje; ukazao je na one okolnosti, koje su prisilile Jugoslaviju, da je je taj ugovor potpisala. U svom daljinom govoru dr. Prudan govori s osjećajem o životu našeg naroda u Ju-lijskoj Krajini i povlači iz toga logične konzekcije, s obzirom na rad naše emigracije. Ističe veliku potrebu organizovanog i smišljenog rada u svim pravcima.

Dr. Prudan govori zatim o novosadskoj »Istri«. Poziva članove na što intenzivniji rad, koji je toliko potreban, da vrše svoje dužnosti, opominje nemarne članove, kao i one, koji se današnjom krizom izgovaraju da ne mogu vršiti članske dužnosti, i ako su zaposleni. Govori o budućim smjernicama i o radu koji treba poduzeti za što bolji napredak društva, te o potrebi što češćeg

zajedničkog sastajanja, barem jedanput mje-sječno.

Nakon kraćeg odmora uzima riječ sekretar »Istre« Juričić, koji u svom prikazu govori o najaktuuelnijem pitanju i potrebi društva, o društvenim prostorijama. Izjavio je dosadašnji rad Uprave u tom pitanju i što se do sada u tom pravcu postiglo. Izjava svoj predlog, kako bi se moglo najlakše riješiti to pitanje, koji je načelno prihvaćen od svih prisutnih, dok će uprava na idućoj svojoj sjednici taj predlog potanko proučiti i odmah pristupiti realizaciji tog plana. Završio je poklikom: Napred za Istru, Trst i Gorice, napred za našu braću, napred za našu ideju! Nemojmo se obazirati na žrtve Oni žrtvuju sebe! Ogroman je naš rad, polje rada široko, zadatak velik i plemenit, cilj uviđen.

Govor tajnika saslučan je da je najvećom pažnjom, te je njegov predlog našao na potpuno priznanje i prihvrat, te će, ako bog da, u kratko i novosadsku »Istru« doći pod krov i sa još intenzivnijim radom nastaviti rad oko ostvarenja svojih ciljeva. Pitanjem prostorija biti će odstranjena i posljednja prepreka radu ovog agilnog društva, te će u dogledno vrijeme otvoriti svoju vlastitu kancelariju sa Čitaonicom, u kojoj će biti smješten i statistički otsjek našeg Saveza, koji je na zadnjem Kongresu u Beogradu dodjeljen Novome Sadu, odnosno društvo »Istra«. Tu će se smjestiti i filijalna administracija našeg lista »Istra« iz Zagreba, dok će ostale sekcije, kao športska, koja, kako je već poznato, postoji, pjevačka, muzička, dilektanska, ženska, dječja i druge, moći takodjer da razviju svoj program.

Iza govora tajnika, govorio je još g. Ante Modrušan iz Erdvika, nastavnik na ta-mošnjoj gradjanskoj školi, koji je u svom govoru naglasio, da predlog o prostorijama treba da nadjie na solidarnu pomoć i razumijevanje svih članova. Govorio je i član društva g. Stanko Ćuk.

Time je završen službeni karakter sastanka, te se predsjednik g. Dr. Prudan ponovno zahvalio na dobrom odzivu i posjeti, nakon čega su članovi ostali u razgovoru do poslije 8 sati na večer, kada su se svi, u najljepšem raspoloženju razjeli, izjavili želju, da se ovakav sastanak čim prije ponovi. Tako je društvo »Istra« u Novome Sadu na dostačan način sjetilo godišnjice Rapalskog dana u svom užem kru-gu, dok će proslava Rapalskog dana za širi novosadsku javnost uslijediti još tokom ovoga mjeseca, te su pripreme već u toku.

Barba Lujo.

NETEROGO

DVANAJSTI REDNI OBČNI ZBOR DRUŠTVA »SOČA« - MATICE V LJUBLJANI

V tork 8. t. m. se je vršil ob 20 ura so prejeli skupno 30.400 Din. podpore, v restavraciji »Pri levu« občni zbor »Soče« matice v Ljubljani. Najveće, najmoćnije in tudi najstarejše emigrantsko društvo je že dvanajstič pola-galo obračun za svoje delovanje. Otvoril ga je zasluni predsednik tovarš dr. Dinko Puc, ki že od prvih početkov in vse vremeno ter z največjo agilnostjo vodi to društvo. Uvodoma je pozdravil delegate podružnice »Soče« iz Celja tov. Kompare, delegata Mladinske podružnice »Soče« iz Ljubljane in delegata kluba primorskih akademikov iz Ljubljane. V svojem nadaljnem izčrpnom poročilu je podal sliko našega zunanjega in notranjega političnega položaja. Do-taknil se je vseh važnejših dogodkov, ki so vplivali na naše prilike, zlasti pa je povdarił veliko gospodarsko stisko našega naroda v Italiji, ki je izročen na milost in nemilost, ki je prisiljen, da se gospodarsko uničen izseljuje. In ravno to nas postavlja pred nov problem: skrb za te izseljence, ki pribije preko brez vsega tudi najpotrebnejšega za življene. Toda naša vera v lepoš bodočnost v osvobojenje vseh naših bratov združenih v enem telesu, v veliki Jugoslaviji, pa je velika. Po vzkliku močni Jugoslaviji, kralju in kratkem molku posvečenem vsem našim žrtvam, je nadaljeval svoje poročilo v katerem ugotavlja, da se je društvo v pretekli poslovno dobi močno ojačilo. Naloge društva pa se z dneva v dan večajo. Zato je potrebno, da se zanesi misel vtišnjena na našem praporu v slednje slovensko in jugoslovanskog selo. Naša organizacija mora postati vsenarodna organizacija. Suženj mora raztrgati verigo in mi moramo oteći naš čolni!

Po odobrenju poročila je podal revizorski odbor zauponico celokupnemu odboru kar je članstvo z odobravanjem sprejelo.

Temu je sledila spremembra pravil. Stara pravila niso nikakor odgovarjala novem položaju društva. Zato so nova pravila, ko jih je predložil občnemu zboru tov. dr. Joakim Ražem, popolnoma v skladu s tem. Vstopo v društvo tudi domaćini, uvede se eksekutiva, predviđeva se podpora članom društva samega, uredi se zadeva društvene zastave predviđa se dosmrtno častno članstvo in drugo. Po stvarnih razgovorih so bila pravila s prav majhnimi spremembami sprejeta. Društvo šteje redno 3 odseke to su gospodarsko-socijalni, prireditveni in predavateljski. Njih delokrug je točno določen po pravilih.

Občni zbor je z velikim odobravanjem sprejel predlog tov. dr. I. Ražma, ki je predlagal kot nosilca nove liste za predsednika tov. dr. Dinka Puca, ki se je za zaupanje prisrочно zahvalil in obljibil se nadalje pomoći. V odbor pa so bili izvoljeni še sledeči:

Bačnar Lipe, Baudaš Ivan, Bačić Josip, Cotar Anton, Ivančić Josip, Kajin Anton, Klavora Hinko, Pavšić Ivan, Dr. Ražem Joahim, Sancin Ivo, Sfiligoj Josip, Simčič Franc, Simčič Miha, Dr. Šapla Tone, Trampuž Lojze, Urbančić Lojze, Dr. Vavpotič Lado, Velikonja Matko, Žemlja France. — 4 namestnika: Beriot Stefan, Gorkič Franc, Jedrilič Tomaž, Saksida Rudi. — 3 nadzornika po par, 29 novih pravil: Batjel Franc, Golja Saša, Žiberna Ludvik.

Pri slučajnosti so se udeležili razgovorov in posegli v debato tov. Mikuletič, Slamič, Zupančić, Cotar, Bednarik, Jurčić, Bavdaž, Urbančić in drugi. Razgovori, ki so bili zelo stvarni so se nanašali v prvi vrsti na potrebe naših emigrantov in na potrebe poglobitve stikov z domaćini. Po pozdravih delegatov je tov. predsednik v pozni uru zaključil občni zbor.

Tov. Sfiligoj Josip društ. blagajnik, je v svojem poročilu najprej povdaril važnost ugodnega blagajničkega stanja v društvu in izredno važnost tega mesta samega. In res se vidi iz blagajničkega poročila sešteo veliko delo pretekle poslovne dobe. Prosilci ki jih je bilo 514

BESEDA BRATOM EMIGRANTOM OB DVANAJSTI URI!

Leta našega bivanja v Jugoslaviji so pretekla v znamenju poostrenega pritiska nad našo ožjo domovino in našim ljudstvom v Italiji. Krivični politiki fašizma se je pridružila gospodarska kriza, ki zajema ves svet in zadeva zatrane in nezaštitane. Ta svetovna gospodarska kriza je tudi odvrnila pozornost Evrope od narodno-manjšinskega problema, preden se je zastopnikom teh manjšin posrečilo dosegiti delno rešitev. S tem položajem se je naš položaj še poslabšal. Ostali smo osamljeni in popolnoma odvisni od boja za goli obstanek.

Iz tega nezdružnega položaja nas more rešiti le novo delo za skupnost.

Naša naloga in posebno mladine je strnitve naših vrsta.

Dvigniti moramo življensko sposobnost naše emigracije!

Poiskati moramo času in razmeram primerne poti, po katerih si morata načelovek in naš narod priboriti življensko pravico doma in na tujem. Dolžnost naše emigracije v Jugoslaviji je, da ta emigracija sama, samostojno in odločno krene na novo pot.

Aktivizirati mora mladino ki v emi-

graciji in težkih razmerah izgubljati stik z domovino in predragoceno življensko moč.

Ti cilji zahtevajo nov način društvenega delovanja, predvsem pa razčišćenje emigrantske miselnosti.

V času ostrega boja za osebni obstanek je nujno potreben jasen pogled na življenska in za nas važna vprašanja. Tu čaka naše organizacije še ogromna naloga.

Pritegnitev vsega članstva je združena z uveljavljanjem demokratičnega načela, v priznanju temeljne enakosti in utrditvi temeljne skupnosti.

Zato je potrebno naslednjem:

1. Vse delo društva mora najti skupen sistem.

2. Potreben nam je študij za temeljito obdelavo važnih problemov.

3. Ločitev društva po konkretnem cilju.

Vse tri točke so temeljnega značaja za obstojo celotne organizacije.

Danes se kažejo v marsičem slabe posledice dosedanjega delovanja in ravno je zadnji čas, da pričnemo resno razmišljati in delati v smeri k skupnosti.

(Mos)

DELOVANJE „TABORA“ V LJUBLJANI

AKADEMIJA ZA PRENOČIŠĆE.

Mi delamo, delamo dan za dan. Pripravljamo se na akademijo, ki se bo vršila dne 19. t. m. ob 20 ura v dvoranji Udela »Union«. Poleg našega pevskega, in dramatičnega odseka ter mandolinistov, so nam iz prijaznosti oblikovali sodelovanje čl. kr. opere in sicer g. Poličeva, g. Polič, g. Pri-možič in dirigent opere g. dr. Švara. — Vstopnina bo z ozirom na sedanje prilike primerno znižena, tako da bo mogoč dostop vsakomur. Čisti dobitek je namenjen za opremo prenočišča ki ga gradimo. — Po svojih močnih bomo spet stopili pred javnost, da pokažemo kako bijejo naša srca srca polna bolesti in upanja.

Na vsakem članskem sestanku je tudi predavanje. Imeli smo komemoracijo bavarskih žrtv. V zato primerno opremljenih društvenih prostorijah je imel g. Širok predavanje. Govoril nam je o pionirih naše ideje, o naših mučenikih — o prerokih naše svobode. V počastitev Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča je bila tudi minuta molka.

Imeli smo tudi komemoracijo Gortana. Govoril nam je tov. Pahor. Povedal nam je zgodbo o Velem Joži. Stoletja so ga Lahiskali in so ga našli. Veli Jože — Vladimir Gortan je bil ubit. Ubili so ga in so oddahnili: »Velega Jože ni več!« Pa glej, v naših srčih ni joka, ni obupa, v naših srčih je Veli Jože. Dokler bje poslednje naše srce je Veli Jože živ. V naših srčih je moč — je Pulj in Bazovica!

Spomnili smo se tudi žalostnega plebisita na Koroškem. Predaval nam je tov. Figar. V duhu smo hodili po naši lepi Koroški, ki smo jo gledali na sklopčenih slikah. Navzočil je bilo tudi več Koroščev. Kdo bolj kot mi čuti z usodo naših bratov na Korotanu?

Istotako je držal predavanje tov. Figar o Rapalski pogodbi. Na sklopčenih slikah so nam bili prikazani naši kraji, naši domovi, naši ljudje. Videli smo ob tržaškem

obrežju naše Istrane kako primašajo v mesto svoje borne pridelke, videli smo našo Istru, Kras in Goriško. Čudno nas je stisnilo v duši ob pogledu na vojaške grobove ob pogledu na Krn pa smo se nehote spomnili na Trentarskega študenta, ki pravi:

»A Krna, Krna ne kopajte!

Če kdaj bo razkopal

potem znaite,

da bliža nadjen se pregrzen dan.

Dočakali smo prerokovanje, dočakali — pregrzen dan. — Kot zaključek je sledila slika, ki simbolično prikazuje naš narod, kot mučenika polnega ran, so sledila imena vseh onih, ki so dalji za svobodo svojega naroda življene in je sledil črn križ s svetlim napisom: SEDEJ.

Na enem članskem sestanku smo imeli pravljivo bitke na Kumanovem, G. dr. Lah nas je poučil o takratnem položaju Srbov in pa o razmerah, ki so vladale pred bitko na Kumanovem s posebnim ozirom na Primorce. G. predavatelj nam je predčil vso Golgota bratov Srbov in njihovo osvobojenje, osvobojenje teptanega ljudstva, ki je od roda do roda trdno verjelo v veliki dan Svobode. — Članstvo se je tudi mnogočetinstveno udeležilo manifestacij ob prilici pravljive bitke na Kumanovem.

V zadnjem času smo imeli nad vse poučno in v poludni obliku podano predavanje g. prof. Mihaleka o denarnem vprašanju in predavanje sodnika g. dr. Bučarja o sedanjem notranjem položaju Nemčije in o hiterjanstvu.

Kakor 6. sept. in 17. okt. tako tudi na praznik vernih duš so prinašali člani cvetlice in lučke k spominski plošči pred univerzitetom. — V veliko zadoščenje nam je, da si naši mučeniki vsaj dan bolji osvajajo srca Širše mase.

Za danes naj zadoštuje. Vsekakor pa upam, da se bodemo oglašili v naši mili »Istri« takoj po akademiji.

SOCIEDADE CULTURAL YU GOSLAVA „PRIMORJE“ V S. PAOLU (BRAZILIA)

Pismo iz Brazilije.

S. Paulo, dne 20. oktobra

RAPALLSKI DAN

RAPALLSKI DAN V LJUBLJANI.

Kot še nikoli, se je letos Ljubljana spomnila obletnica Rapalla. Razen emigr. organizacij so se te obletnice spomnila tudi druga društva kot »Prosvetna zveza«, »Sokol«, »Klub koroških Slovencev« in dr. »Ml. podr. Soče« je imela v tork dne 8. t. m. svoj redni članski sestanek s predavanjem člana Kosmača v katerem se je spomnil obletnice Gortana ter Rapalla. V četrtek dne 10. t. m. je v društvu »Tabor« predaval član Figar o Rapallu s predvajanjem sklopičnih slik. V petek, 11. t. m. je Zveza slušateljev ljublj. Univerze priredila spominsko zborovanje na Univerzi, katerega so se akademiki udeležili polnoštevilno. Na zborovanju je govoril med drugimi tudi rektor dr. Slavič. Pred spominsko ploščo zasedenega ozemja (pred Univerzo), ki je že od Vseh svetih okrašena dnevno s svežim cvetjem so se akademiki po proslavu na Univerzi poklonili spominu naših neosvobojenih bratov.

V soboto večer je Klub jug. prim. akademikov priredil »Primorski večer« v studiju ljublj. radia. Članstvo emigr. organizacij (Klub jug. pr. ak in Mlad. podr. »Soče« ter »Tabor« in »Zora«) je sledilo izvajanjem v društvih prostorih, kjer so imeli v ta namen postavljene zvočnike. Isti večer je član Kluba jug. prim. akad. v kratkem nagovoru opozoril občinstvo v Opernem gledališču na rapalško obletnico.

Razumevanje domačinov se je dvignilo ter upajlo kot mi, da bo prišla obletnica, katero bomo lahko v svobodi praznovali v naših domovih (Mos).

NA UNIVERZI

Na univerzi se je vršilo v spomin 12. obletnice Rapalla akademsko zborovanje, ki so mu prisostvovali tudi g. rektor dr. Slavič in dekan fakultet. Svečanost so uveli pevci z mogočnim »Od Urala do Triglav«. Nato je slavist Zemljak v lepih izvajanjih označil pomen tega črnega jubileja in v počastitev spomina vseh, ki so padli kot žrtve, pozval zborovalce na minuto molka. In sredi v molk pogreznjene, zatemnele dvorane so iz sklopične druge za drugo zablestele na belem platnu slike Vladimira Gortana, Draga Bajca, Ferdinandova Bidovca, Zvonimirja Miloša, Franja Marušiča in Lojzeta Valenčiča.

Tišino so pretrgli pevci s pretresljivim, v srce segajočim »Oj Doberdob«. Nato je rektor v kratkih besedah sporočil študentom svojo poslanico za ta dan. Pričel je s svetopisemsko primera o strahotni, nečloveški kazni, ki so jo Gibeonitji izvršili nad potomci premaganega kralja Savla, in o veliki, neskončni, vse zdovje ruševi ljubezni matere, ki je nazadnje otela svoje otroke iz sramote v čast. Naročil je visokošolcem, naj postavijo častno stražo nad grobovi žrtv — in ta častna straža naj bo slovenska in jugoslovenska kultura, katere luč naj s slovenske univerze sile do Raba in Gospovskega polja in do Soče v Istro in Primorje. Pozival je študente k zaobljubi, da se nikoli nihče ne umakne s te častne straže — samo tako bo lahko nam vsem zasijala lepša bodočnost.

Lepo, mirno, dostojo svečanost je zaključil predsednik Zveze slušateljev Vilfan z obljubo, da se bodo naši študenti na univerzi znali vzgajati v kulturne delavce in borce.

PRIMORSKI VEČER V LJUB. RADIU

V ljubljanskem radu je priredil Klub jugoslovenskih primorskikh akademikov »Primorski večer« Kot prva točka je bila na sporednu govor g. prof. Ivana Rudolfa o pomenu Rapalla. Govornik je dejal, da je pred dvanaštim leti slovenski narod dokončal svojo Kalvarijo. Tisoč nam je ugrabilo avstrijska požrešnost s pomočjo laških goljufij na Koroškem, 600.000 Slovencev in Hrvatov pa je pogolnil »sacro egoismo«. »Velika je tuga v naših srečih, z bolestnim očesom te pozdravljamo naša dobra zemlja tam na Pivki, v Vipavski dolini, na Krasu, po Bridi, na Goriskem, v Soški dolini in tudi tebi tužna naša Istra naš sveti pozdrav!« Temu predavanju je sledila vedno lepa: »Oj Doberdob«. Dovršno je zapel akademski oktet. Člana kluba sta recitirala Kosovelovo »Kdo je hodil in Esenovo »Gospodu moje Goriske«.

Pisatelj Magajna je pročital svoje delo »Regina coeli«, kjer pretresljivo opisuje življenje slovenskih jetnikov v zloglašni rimski ječi. Nekaj pesmi primorských skladateljev je zapela konservatorista gdž. Jelka Igličeva, ki jo je spremljal na klaviru gojenec konservatorija g. D. Vargazon. Mandolinistični zbor društva »Tabor« je zaigral »Buči morje Adrijanskem. Načelnik zboru g. Sancin je tudi sam zaigral na mandolino primorsko narodno »Oj rožmarin«. Prav virtuozen je predaval klavirske komade gdž. Šilva Krašovec. Svoje delo »Studenta povest o materi« je recitiral g. Ciril Kosmač. Tudi njegova povest je polna ljubezni primorskoga človeka do svoje zemlje. Baritonist Milan Jankovšček je zapel tri pesmi, izmed katerih je bila odlično podana podoknica iz opere »Teharski plemič«. Kot zaključek glasbenega programa je oktet zapel širi pesmi. »Primorski večer«, ki je trajal dve uri in pol je zaključila Brežnikova molitev: »Sveti zemlja jugoslovenska«.

VSE PRIREDITVE ODPOVEDANE

Na dostenoj način je obhajala Ljubljana dvanajsto obletnico Rapalla. Vsi plesi, vse družabne prireditve, vse godbe po kavarnah in gostilnah so bile odpovedane. Drama je bila zaprtta, v operi pa so igrali »Hlapca Jerneja«. Pred pričetkom predstave je akademik Dragan Kramar razdelil občinstvu v kratkih besedah pomem Rapalla, nakar so poslušalci v enominutnem molku počastili narodne mučenike in se zamislili v trpljenju

svojih bratov onkraj meje. V radiu so zvezcer priredili primorski akademiki »Primorski večer«, katerega je poslušalo po vsej širni domovini na tisoče in tisoče ljudi.

Medtem ko je kino Matica uvidela, da bi na obletnico Rapalla predvajanje filma mogočno resno rasploženje slovenske Ljubljane, se gospodje pri dveh ostalih kinih niso zmenili za prošnjo deputacij, naj opuste ta dan predvajanje. V obeh kinih so predvajali nemške filme.

PROSLAVA V PROSVETNI ZVEZI

Ljubljanska Prosvetna zveza je za svoje člane in prijatelje organizirala v petek zvezcer resno obhajanje žalostne obletnice rapalške pogodbe. V malih unionskih dvoranih so nastopali primorski prognanci in odlični

kulturni delavci, prof. Joža Lovrenčič, pisatelj Narte Velikonja in Bogomir Magajna, ki je že nekaj svojih knjig posvetil trpljenju slovenskega ljudstva pod Italijo, in vsak z druge strani osvetlili tragedijo našega življa ob Soči. Večer je prav lepo uspel.

»PRIMORSKI VEČER« V KREKOVEM PROSVET. DOMU NA JESENICAH.

Krekovo prosvetno društvo je priredilo v nedeljo 13. t. m. Primorski večer. Na sporednu je bil lep govor o Primorski, recitacija »Bratom iz Trsta«, pesem »Oj Doberdob« in igra »Kajn«. Tudi članstvo društva »Soče« se je polnoštevilno udeležilo tega večera in iz srca je hvaležno vsakomurki ki se spominja nesrečnega ljudstva ob Soči in v Istri.

TRBOVLJE JE ODOGOVORILO

Rapalski večer, ki ga je priredila dne 12. nov. t. l. Org. jug. emigrantov v Trbovljah se je izpremenil v prisrčno manifestacijo trboveljskega prebivalstva za naše zasuhnjene brate. Take nacionalne manifestacije niso v Trbovljah že dolgo bilo.

Dvorana sokolskega doma je bila polna, ko se je zastor dvignil. S poltemnega odra je zakipela pesem minierjev, ki jo je prednašal majhen, a dobro naštudiran zbor recitatorjev. Recitacija je bila efektiva in je dosegla svoj namen: srca poslušalcev so se odprila in ko je nastopil govornik je vsa dvorana v grobni tišini poslušala njegovo besedo. V svojem govoru se je spomnil najbolj črnih datumov naše zgodovine ki pada v Trbovljah: 6. september — Bazovica, 17. oktober — Pula 12. november — Rapallo. A rapalske pogodbe primorsko ljudstvo ne priznava, ker je oškropljena s krvjo naših mučenikov in ker je v zgodovini kri vedno bolj odločala kot črnilo.

— Nato je govornik orisal imperialistične težnje fašizma na Balkanu in povedal trboveljskemu občinstvu, kako je fašistični tajnik v Idriji obljubil trpečem rudarijem v Trbovljah odrešenje in združenje z materjo Italijo. Posmeh občinstva je bil prvi odgovor Trboveljci nadmetnutem g. tajniku v Idriji. Ko pa je govornik prikazal razliko med lepimi besedami in grozničnimi dejstvi, pod katerimi tripi naše ljudstvo na Primorskem, ko je vprašal navzoče ali se bočajo odgovoditi vsemu, kar dviga človeka nad žival, je vsa dvorana enodno z gromovitim aplauzom potrdila naš odgovor:

»Roke stran od naše zemlje in našega življenja! Živela svobodna slovenska Idrija! Živelo svobodno primorsko ljudstvo!«

Trbovlje je odgovorilo, kot je bilo pričakovati. Ta odgovor naj si gospod tajnik v Idriji vzame na znanje in pove naj ga tudi vsem svojim somišlenikom.

Mladinski pevski zbor pod vodstvom našega rojaka A Šuligoja je zapel štiri istriske narodne pesmi. Lepo, zelo lepo je zapel in poslušalem, da je na programu več mnogo več petja teh nežnih slavčkov. Za tem je nastopil zbor recitatorjev, ki je recitiral Kosovelovo »Balado«. Recitatorji, ki so se v večeru vživeli in so imeli

tudi pred seboj najvaježnejšo publiko, so prednašali tudi to recitacio sigurno in z vsem občutkom, četudi zbor nastopa prvič.

Po odmoru so otroci odigrali igrico v dveh slikah »Deca isče kralja Matjaža«. Naša deca na Primorskem, oropana maternine besede, vzgajana z nerazumljivimi italijanskimi srazami, brez tople besede vzgojiteljev, gre in isče kralja Matjaža. Saj je napočil njegov čas in treba je priklicati kralja pravice na zemljo. Isčejo ga pod Triglavom, Krimom, Nanosom in Učko. Vrnejo pa se razočarani, kajti nihče ni našel kralja Matjaža. Lojze, ki ga je iskal po Istri, pa pride s spoznanjem, da spi kralj Matjaž vsakemu v srcu. Sedaj pa se kralj Matjaž budi in njegova vojska se veča. Ko bo vojska dovolj velika, nam pribori svoboda. — Igrica je bila dobro naštudirana in otroci so nastopali z vso gotovostjo. Svoje vloge so prednašali tako živilensko občuteno, da je postal marsikatero oko solzno ob spominu na našo deco v Primorju, ki jo s soraštvom vzgoje tuji učitelji.

Vrhunc večera pa je dosegla zaključna simbolična slika, ki je prikazovala trpljenje v verige uklenjenega naroda pod tiranovo knuto, odpor in končno zmago teptanih. Navdušenje glasovnika, ki je stoe zapel skupno z izvajalcimi ob zaključku slike slike veselovansko humno »Hej Slovani«, je prekipelo in pleškanja ni bilo konca. Občinstvo je čakalo in zahtevalo ponovitev. Tudi ponovitev slike pa bila sprejeta z nič manjšim navdušenjem, kakor prvič. Dostojna zaključitev lepega večera.

Primorskim emigrantom je bila ta večer toplo pri srcu, saj smo vsi spoznali, da kijub včasih premrzlim pogledom, ki jih zakriva v glavnem težek boj za vsakdanji krih in predvsem nerazumevanje in nepoznanje razmer, kijub vsem tem težavam, vendar bije tudi v prihod trboveljskega prebivalstva srce, ki ima košček ljubezni tudi za nas izgnance in za ono našo lepo ali toliko nesrečno zemljo, katere sinovi smo. Spoznali smo, da bomo v medsebojnem spoznavanju krijev in težav, ki nas tarejo naši potudi do razumevanja in ljubezni. Za to spoznanje in za vaše toplo sočustvovanje, Trboveljčani: prisrčna Vam bvala!

Emigrant.

Primošenskim emigrantom je bila ta večer toplo pri srcu, saj smo vsi spoznali, da kijub včasih premrzlim pogledom, ki jih zakriva v glavnem težek boj za vsakdanji krih in predvsem nerazumevanje in nepoznanje razmer, kijub vsem tem težavam, vendar bije tudi v prihod trboveljskega prebivalstva srce, ki ima košček ljubezni tudi za nas izgnance in za ono našo lepo ali toliko nesrečno zemljo, katere sinovi smo. Spoznali smo, da bomo v medsebojnem spoznavanju krijev in težav, ki nas tarejo naši potudi do razumevanja in ljubezni. Za to spoznanje in za vaše toplo sočustvovanje, Trboveljčani: prisrčna Vam bvala!

Pjevane su mješovitim zborom naše istarske pjesme Matka Brajše: Tamo dole puli mora, Bilo vavek veselo i Hymna držive Šv. Čirila i Metoda za Istru. — Prikazivao se je igrokaz »Moč žrtve« od Klonimira Škalka. — Učiteljski matranti kao i djeca Vježbaonica prikazivali su taj igrokaz s osjećajem i velikim razumevanjem.

Ova nacionalna manifestacija izvršena je dostojanstveno i u veličajnom duhu, kao što su veličanstveni naši istarski mučenici i muke naše zarobljenje Istre, Trsta, Gorice, Rijeke, Zadra i Lastova... R.

KOMEMORACIJA RAPALSKOG DANA U ŠIBENIKU.

Jugoslovenska Matica u Šibeniku priredila je u sokolski dvorani pomen-slovo na tužnu uspomenu dvanaeste obletnice trpljenja Rapalškog dana. Komemoraciji su prisustvovali ustolični gradjanstvo gradiški načelnik g. Karadole i podnačelnik g. dr. Medini te članovi općinske uprave. Bio je prisutan i velik broj omladine.

Komemoracija je otpočela kratkim proučenjem istarskega svečnika prof. g. Jerka Grškovića, koji je u dubokom uzbudjenju prikazao rapalšku tragedij. Nakon tega je učenec VII. razreda gimnazije Frano Bačić deklamirao sa mnogo osjećaja i gibanja Gregorčičevu pjesmu »Soči«.

Zatim je prof. Josko Batinić održao dokumentovano i dubokim rodoljubljem prožeto predavanje, u kojem je iznovo historiju rapalškog ugovora i na koncu prikazao teške patnje in stradanja naše braće u tujini.

Poslednji je govorio književnik g. dr. Ilija Despot, iznajevši u pjesničkom zanoscu Golgotski put neoslobodenih Jugoslovena.

RAPALLSKI DAN NA SUŠAKU

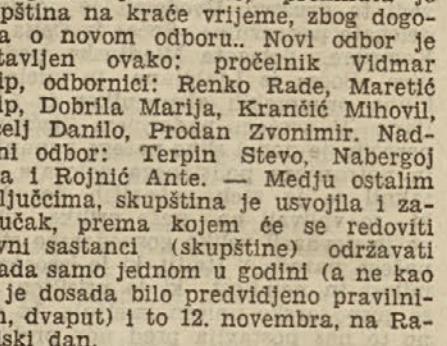
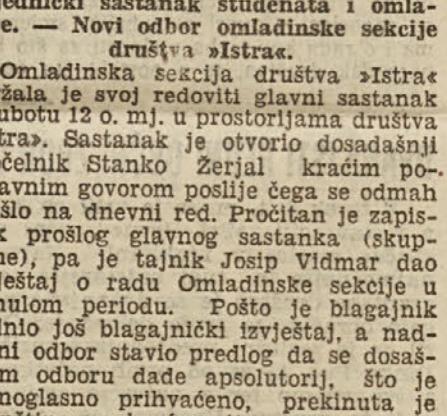
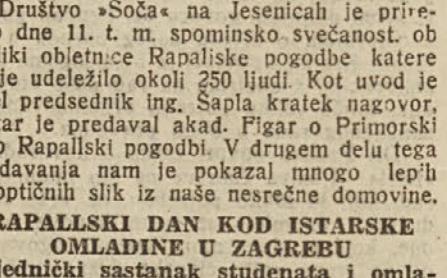
Predavanje Jugoslavenske Matice.

Dne 12. o. mj. u večer održano je načrano predavanje Jugoslavenske Matice, o značenju Rapalškog dana, koje je bilo veoma dobro posjećeno. Uvodnu riječ je održao g. Josip Bačić, upravitelj škole u Sušaku, a nakon njega je tajnik Matice sna-

izvrsno je sredstvo za čiščenje želuca i crijeva

žnim rječima baš na dvanaestu obletnico potpisa Rapalškog ugovora prikazao kulturni i nacionalni rad naših ljudi u Istri u vrijeme prije rata, te posljive rata Zatim je opširno govorio o teškom stanju naših sunarodnjaka u Julijskoj Krajini. Predavanje je izazvalo medju svim prisutnim šok dojam in učvrstilo sve misli u ponovnoj zakletvi saosjećanja i solidarnosti s našom braćom.

Naša kulturna kronika

TALIJANSKA STUDIJA O NARODNOJ POEZII BENEŠKIH SLOVENACA

Izašla je ovih dana nova knjiga revije "Rivista di letterature slave", koju izdaju talijanski slavisti pod uredništvom Ettora Lio Gatto, profesora slavenskih jezika na univerzitetu u Padovi, i to 5 i 6 sveska skupno, za mjesec septembar, oktobar, novembar i decembar. Na prvom mjestu treba istaknuti dvije radnje koje se tiču na Jugoslovena. Arturo Cronid završava svoju veliku studiju o Lazi Lazareviću, koja već treću godinu izlazi u ovoj smotri, i nedavno je preštampana u knjigu. Studija opisuje desetak tabaka, i to je do sada najveća studija o Lazareviću. — Renata Stecati piše kratak prikaz uz obilato navadjanje o slovenskim narodnim pjesmama u "Furlaniji". To je onaj dio Slovenaca koji se je i prije svjetskog rata nalazio pod talijanskim vlašću. Za te Slovence, koji pripadaju Italiji još za njezinu ujedinjenje g. 1866, veli Stecati da su njihove narodne pjesme u poredbi sa onima ostalih Slovencima slabije, "i ako oni govore rijetko i slabo talijanski jezik koji uče u školi, a slabo furlanski".

Drugim riječima, oni se nisu odnarođili ni u blizu šezdeset godina tude dominacije. Zatim iznosi u originalu i u talijanskim prozim prevodima, čitav niz lirske pjesme koje je ona pobijedila. Zanimljiv je to prilog, a pogotovo koristan za one koji izučavaju naše dijalekte. Stecati izjavljuje da je ovo samo jedan kratki osvrt, a obećava da će obraditi u posebnoj studiji ove narodne pjesme Beneških Slovenaca i prediti ih sa štampanim zbirkama narodnih pjesama ostalih Slovencima.

TRBOVELJSKI SLAVČEK U ZAGREBU

Dječji zbor iz Trbovlja, koji je organizovao i koji vodi s velikim uspjesima našem zemljaku učitelju August Šuligoviću, posjetio je početkom ovog mjeseca i Zagreb. Priredjena su dva koncerta s velikim uspjehom. — Koncerti su bili dobro posjećeni, a stoga zagrebačka kritika jednodušno i sa čisto umjetničkog stajališta pisala je o zboru vrlo opširno i s punim priznanjem. Šuligović zbor uporeden je s glasovitim dječačkim zborom "Sängerknaben" iz Beča i rečeno je, da trboveljska dječica nadmašuju taj zbor. Po svemu se opažalo, da je Šuligović u Zagrebu postigao svoj najveći uspjeh do sada. — Čestitamo!

SREĆKO KOSOVEL V SLOVAŠKEM PREVODU

V najnoviješi številki slovaškega književno-umetničkega mesečnika "Elan" sta izšla dva prevoda iz lirike Srećka Kosovela. J. Haranta je preložil u slovaški jezik "Pesem" in "Sonet smrti".

VASILIJ MIRK PROFESOR NA DRŽ. TRGOVACKOJ ŠKOLI U MARIBORU.

Poznati naš kompozitor g. Vasilij Mirk postavljen je za profesora trgovacke akademije u Mariboru.

RAD MILKA BAMBIĆA

Mlađi naš slikar Milko Bambić ilustri- rao je koledar Mohorjeve družbe za 1933. a ujedno i "Pravljice in povesti" Janeza Roženčveta (Mohorjevo izdanje).

USPEHI MATIJE BRAVNICA

Naš skladatelj Matija Bravničar je imel na simfoničnom festivalnom koncertu u maju velik uspeh s svojoj najnoviješo uverturo "Hymnus Slavicus". Uvertura je napravil na razpis ljubljanske Filharmonične družbe. Takrat pa je vložil tudi še eno uverturo ki nosi naslov "Kralj Majtač". Ta le pisana ravno tako za veliki simfonični orkester in bo izvajana na prihodnjem simfoničnem koncertu Glasbene Matice ljubljanske po vodstvu ravnatelja Poliča. Izvajal jo bo pomnoženi operni orkester.

ODJEK PROSLAVE ANTE DUKIĆA U SLAVENSKOM SVIJETU.

Povodom 65-godišnjice Ante Dukića i njegove knjige pjesama "Od osvita do sutora", koju je tom prigodom izdao, osvrnu se na jedno i drugo, kano i na sav njegov dosadanji literarni rad, znatan broj čeških listova, kao "Narodni Politika", "Pražske Noviny", "Narodni Listy", književna revija "Slovensky Prehled", te slovajke "Nitrianske noviny", a u Poljskoj je krakowski "Kuryer literacko-naukowy" ujedno istaknuo da ove pjesme sjećaju katkad na "Knihu ubogih" od Kasprowicza, i da autor, spremajući se na odlazak u "zasvjet", čini u njima opći obračun savjesti i konačnu ispovijed svojih i tudi grijeha.

U nedjelju dne 7. o. m. imalo je svoju skupštinu učiteljsko društvo "Jedinstvo" u Zagrebu. Tom je prilikom pretsjednik g. J. Milojević u svom pozdravnom govoru toplim riječima priznajan govorio o radu i lijepim književnim uspjesima Ante Dukića.

VIRI O NARODNIH JEZIKOVNIH IN VERSKIH MANJŠINAH.

Otte: Die unterdrückten Völker der Welt Wien 1926.

Plettner H. Das Problem des Schutzes nationales Minderheiten — Jena 1927.

Rohrbach: Deutsche Volkstum als minderheit — Berlin 1926.

Rosting: Protection des Minorites par la Societe des Nations — Geneve 1915.

Rabindranath Tagore: Nationalismus. — Ménchen 1920.

Rümlmann: Das Schulrecht der Deutschen Minderheiten in Europa — Breslau 1926.

Ruyssen Th.: Les minorites national d'Europe et la guerre mondiale — Paris 1923.

Ruyssen Th.: Article Minorites dans L'Encyclopédie Britannique — 1926.

Rauchberg H.: Der internationale Schutz der nationalen Minderheiten.

Renner: Das Selbstbestimmungsrecht der Nationen — 1918. (Mos.)

SLOVENSKA ŽENA V PRIMORIU

GLAVNE TOČKE SODELOVANJA SLOVENSKEGA ŽENSTVA V TRSTU V PRETEKLOSTI.

Tik pred svetovno vojno so se Slovenci v Trstu povzpeli kulturno in gospodarsko tako visoko, da so se Italijani že resno bali njihovega napredka. To pa ne po zashagi avstrijskih vlad, ki so vse druga za drugo odrekale tržaškim Slovencem šole v maternem jeziku, ampak po zaslugu in poštvovalnosti Slovence samih, ki so vzdrževali v Trstu dve številno razredni šoli z velikim številom šolarjev in šolaric.

Nemalo zaslug za narodno probuojo v Trstu si je pridobilo slovensko ženstvo, ki se je od leta 1888 ko si je ustanovilo žensko podružnico CMD, vedno bolj in bolj zavedalo svoje narodne dolžnosti in krepko sodelovalo za narodno probudjenje in prosvoeto.

Odbornice in članice podružnice so z odprtimi rokami in velikim veseljem pozdravile najprej skromni slovenski otroški vrtec kakor pozneje razred za razredom ljudske šole v tedaj še jako skromnem poslopu pri sv. Jakobu. Najbolj vneta narodna delavka in duša ženske podružnice je bila dolgo let od 1. 1888 pa tja do vstopa Italijanov v svetovno vojno gč. Milka Mančeve, ki je bila vsa dolga leta marljiva in vestna blagajničarka podružnice. Učenec in učenek je bilo v CM šoli vedno več in več, da skromno šolsko poslopie ni moglo več zadostovati. Sezidal se je druga velika, impozantna stavba, odprla se še ena slovenska šola na Acquedottu. Čim več šols, razredov in otrok tem več je bilo treba delati, da se je odpomoglo bedi revnih učencev. Ženska podružnica v Trstu, ki je bila prva ustanovljena, je bila tudi najmarljivejša. Odbornice in članice so imele mnogo potov in dela, da so zbrale potrebnega denarja za knjige in učila in da so o Božiču obdarovale najrevnejše šolarje z obliko in obuvalom.

Leta 1897 je začel v Trstu izhajati prvi ženski list "Slovenka", katerega je prva tri leta urejevala Marica Nadliškova (Barlova) tedaj že dobro znana pisateljica iz Ljubljanskega Zvonca ter po nebrojnih člankih v tržaški "Edinosti", "Slovenskem svetu" in "Slov. Narodu". Krog lista se je zbralo lepo število sotrudnic in sotrudnikov.

Z letom 1900 je uredništvo "Slovenke" prevzela Ivanka Anžič-Klemenčičeva, ki je list urejevala nadaljnja tri leta, na kar je list izostal.

Slovenske služkinje, ki so prihajale iskat službe v Trst, so bile izpostavljene raznim nevarnostim. Tedaj se je zavzela Ma-

rija Skrinjarjeva, da so uboga dekleta dobila varno zavetje — Zavod sv. Nikolaja. Mnogo slovenskih deklet je otel ta zavod propada in pogube.

Slovensko ženstvo je, to se razume, sodelovalo pri vseh pevskih in dramatskih prireditvah.

Po prevratu se je v Trstu osnovalo "Slovensko dobrodelno udruženje", ki je tudi uvidelo, da je slovenskemu ženstvu potreben ženski list. Leta 1923. je začel izhajati "Ženski svet" pod uredništvom Pavla Hočevarjeve, modna priloga, pa pod uredništvom Milke Martelančeve. List je v Trstu sijajno uspeval a razmere so ga pregnale.

"Ženski svet" se je ženstvu v Julijski Krajini zelo priljubil, in ni čuda, da ga naše žene in dekleta teško pogrešajo.

In zdaj? Tam, kjer se je glasila slovenska pesem, igrala slovenska drama in pela opera v slovenskem jeziku, je nastalo 1. 1920. žalostno pogorišče. Slovenci in Slovence so se razkropili na vse strani; od leta do leta so zapuščali svoje domove in pribegali čez mejo. Kar jih je ostalo, so utihnili, potri so do dna svojih duš, saj se jim je odvzela vsaka dušna hrana. — Žena.

PREDAVANJE DRA LAVA ČERMELJA

Naš dr. Lavo Čermelj, ki važi kao eden od najuglednijih slovenskih prirodoslovcov, održao je v Prirodoslovnoj sekciji Muzejskog društva v Ljubljani jedno predavanje o astronomiji. Štampa je s priznavanjem istakla uspeh tog predavanja.

NAROD SVE MANJE PUŠI JER NEMA ĆIME DA KUPI DUHAN

Trst, novembra. 1932. — Pod naslovom "Puši se i smreće sve manje duhana" donosi tržaški "Il Popolo di Trieste" članak u kome iznosi veoma interesante cifre o potrošnji duhana u Italiji. Duhan u paketima potrošeno je godine 1927-28 78.489 kvintala, a godine 1930-21 64.146 kvintala (manje 14.343 kvintala); 1927-28 potrošeno je cigara i cigareta 62.069 kvintala, a 1931-1932 48.346 kvintala, manje za 15.723 kvintala. O toj je pojavil napisao "Popolo" opširni članak, a na prvi je pogled jasno samo jedno: narod može sve manje da troši, pa za to i sve manje puši.

Naročajte „Emigrant“

Razne vijesti

U FOND ISTRE

Nas apel za sakupljanje u Fond "Istra" nailazi na lijep i simpatičan odaziv. Naša emigracija shvaća značenje našeg lista i uloga, koju ima ovaj naš mali ali borbeni list v životu našeg naroda u Julijski Krajini kao i v životu naše emigracije. Ako se malo dublje stvari promisle, mora se opaziti, da ta uloga nije nipošto malena, da je ona naprotiv velika i od presudne važnosti. Nemamo nikakovih bolesnih ambicija, ali ne stidimo se izjaviti, da vršimo jednu važnu zadaču. Vodimo jednu idealnu i odlučnu borbu. Razvijamo jednu kampanju prvega reda. Zalažemo se za velike ciljeve na dostojan način. Zato je "Istra" vrijeđna potpora. Onaj koji podupire list ne samo preplatom, nego i doprinosom u Fond postaje pravi saradnik na jednom važnom djelu i borac u jednoj teškoj, ali lijepoj borbi.

Ukupno do sada Din 4.990.50
(U posljednjem broju uvukle su nam se u ovoj rubrici nekoje pogreške. Tako je potpunom izstao zbroj svih prinoša, koji je bio Din 4438.50, a kod doprinosu Jugoslavenske Matice nije rečeno, da je to Matica u Kastvu.)

LIČNE VIJESTI

G. Ante Defranceschi, do nedavno nastavnik na učiteljskoj školi u Zagrebu, počeo je početkom ovog mjeseca profesorski ispit s odličnim uspjehom. — Ante Defranceschi rodjen je u Ližnjenu kod Pule. Bio je u svoje vrijeme učitelj u Kaštelu kod Pirana na krajnjem granici hrvatskog Istrijanu. Mandićem, koji je bio tamo župnik, za afiliaciju našeg naroda. Za vrijeme rata prešao je u Rusiju i bio je jugoslovenski dobrovoljac. Poslije rata polazio je pedagošku školu i postao je nastavnik na učiteljskoj školi. Istaknut je pedagoški stručnjak i pisac u oblasti školskih i političkih problema. Štampa je i nekoliko knjiga. Nedavno je bio pozvan na rad u ministarstvo prosvjete. — Mi čestitamo od srca ovom našem istaknutom kulturnom radniku koji je već i do sada svojim ličnim naporima i sposobnostima postigao lijepo uspjehe.

Na koncu ljetnog odnosno na početku zimskog semestra, završili su sveučilišne studije položivi diplomske ispite ovi članovi Istarskog akademskog kluba u Zagrebu: Brako Marko dipl. fil. Radoslav Ante, dipl. fil. Lazar Čebulic, dipl. fil. Filipi Ivan, dipl. fil. i Čok Milan, dipl. ekon. kom. visoke škole. Čestitamo!

IZ DRUŠTVA »KRN« V ČRNOMLJU.

Emigrantsko društvo "Krn" v Črnomlju se najlepše zahvaljuje vsem meščanom-darovalcem, ki so z denarjem ali blagom pomogli našim pridnim delavcem pri gradnji emigrantskega doma bratskega društva "Tabor" v Ljubljani. Društvo je vdobilo s pomočjo nekaterih dobrotnikov brezplačen kotiček in bode skoro pričelo z dramatičnimi, pevskimi in eventuelno godbenimi vajami. Strinimo se vsi brez razlike za blagog domovine in pomoč našim emigrantom. — "Krn".

PROŠNJA NA VSE EMIGRANTE

Pripravljam ciklus predavanj o naših zadevah v Julijski Krajini pod naslovom: "Zalostne in vesele v Julijske Krajine". Prosim vse rojake, da bi mi blagohotno sporočili okolnosti in dogodke, ki se im zde omembre vredne. Zalostnih poznam dovolj, rajši bi imel vesele. Predavanje ima biti poljudno. Zahvaljujem se v naprej! — Dr. Mikuleč, odvetnik, Celje.

ZAHVALA

Odbor Prosvetnega in izobraževalnega društva "Zora" v Ljubljani (VII.) se naškrneje zahvaljuje vsem, ki so na kakoršen način pomogli k uspehu naše zadnje prireditve. Posebej se zahvaljujevemo tovariščam, ki so pomagale pri blagajni ali pri buffetu. Vsem pa, ki so nas obiskali in s tem pokazali globoko naklonjenost do našega delevskoemigrantskega pokreta klicemo. Tisočkrat hvala in na svidenje.

MALIOGLASNIK

ISIRA

ARCUS

EDUCATIONAL & PROMETNE LISTINE
GUSTAV ILIC

VRLO LIJEPU NOVOGRADNJU sa krasnim trošobnim stanom, lokalom, velikim posl. prostorijama podesnim za svaki obrt, vrt, dvorište, kolni ulaz, prodajem za 890.000.— Dinara "ARGUS", Boškovićeva 6. (2044-193).

ŠESTEROKATNIČU NOVU uređenu sa 60 hotelskih soba, sve najmoderne namješteno — lukusnimi komfortom, providjeno — rentabilno — prodajem povoljno — "ARGUS", Boškovićeva 6.

TRGOVACKU KUGU strogog središte za više trgovackih lokala, poslovnih prostorija, stanova po 1-2-3 sobe sa komfortom, stanova po 1-2-3 sobe sa komfortom, stanova po 1-2-3 sobe sa